

GERE LÁSZLÓ – VIZI MÁRTA

Egy múzeumpalota születése

A szekszárdi Wosinsky Mór Múzeum épületének története

A MÚZEUMALAPÍTÁS ÉS A KEZDETI ÉVEK¹

1895. március 29-én Tolna vármegye törvényhatósági bizottsága határozatot hozott a vármegyei múzeum létesítéséről, egyúttal elfogadta és megköszönte Apponyi Sándor és Wosinsky Mór a múzeumlapítás céljából felajánlott gyűjteményét.

1897-ben elkészült a múzeum alapító okirata, létrejött egy múzeumi bizottság, amely megalkotta a múzeumi szabályrendeletet. Ennek nyomán a múzeum tisztviselőit is kinevezik. A Bizottság védnöke gróf Apponyi Sándor, elnöke Wosinsky Mór lett.

Megalakul 1898 folyamán a múzeumegylet (múzeum-egyesület) is, amelynek célja a vármegyei múzeum erkölcsi és anyagi támogatása, a múzeum közművelődési tevékenységének értékelése.²

A gyűjtemény elhelyezése számtalan kérdést vetett fel, ugyanis bár a vármegye a felajánlás elfogadásával vállalta a megfelelő elhelyezését a gyűjteménynek, a hely kiválasztása és elfogadtatása nem kevés problémát okozott, és nem kevés ellenállásba ütközött.

A múzeum ügyét a könnyebb megvalósíthatóság érdekében összekapcsolták a vármegyei levéltár ügyével. Úgy vélték, hogy a két intézmény együttes elhelyezésével, főként a megyei levéltár ügyének bevonásával, hangsúlyozásával könnyebb lesz az elhelyezést megvalósítani.

A múzeum első kiállítása – az önálló múzeumépület elkészültéig – a szekszárdi főgimnázium nyolc termében nyílt meg 1899. június 4-én.³ Ahogy azonban a termek folyamatosan átvették rendeltetésüknek, a tanításnak megfelelő funkciójukat, egyre sürgetőbbé vált egy önálló múzeumépület létrehozása.⁴

Az építés előkészítésével megbízott bizottság meglátása szerint a vármegye saját erőből nem

¹ A múzeum, a múzeumegyesület megalakulásának történetét már több munkában megírták. Ezért a múzeumlapítás és a múzeumegylet részletes története nem tárgya jelen tanulmánynak. Az épület keletkezésének ügyére is számosan kitértek. A főbb művek: HAUGH 1902; HAUGH 1908, 88–107; MÉSZÁROS 1966b; SZABÓ 1995; GAÁL 1977; GAÁL 2002; GAÁL 2005; ÓTÓS 2017, 153–157.

² Ennek részletes története: SZÉKELY 1902. Az egylet alapszabálya: Évkönyv 1902, 62–68.

³ Az egyik legkorábbi munka a történetről: HAUGH 1908, 89–107; KOVÁCH 1900.

⁴ Már a korabeli publikációkban is gyakran megjelenik ez a probléma. Például: BODNÁR 1914, 114.

tudta volna megvalósítani egy új épület megépítését, ezért állami támogatást kértek. Gróf Széchenyi Sándor főispán vezetésével a közoktatási és belügyminiszterekhez fordultak. A belügyminiszter 60.000 koronát, a kultuszminiszter pedig 56.000 koronát adott az építkezésre. A vármegye is 16.000 koronával járult hozzá – különféle alapokból származó pénzekkel – az épület megvalósításához.

AZ ÖNÁLLÓ MÚZEUMÉPÜLET TÖRTÉNETE – AZ ÉPÜLETTEL KAPCSOLATOS IRATOK, JELENTÉSEK

A múzeumépület történetét részleteiben nem vizsgálták a már korábban hivatkozott munkák. Az eddigi adatok áttekintése érdekében a Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltárában⁵ végeztem levéltári kutatásokat az eddig már közölt anyagok ellenőrzése, újraelemzése, esetlegesen új adatok feltárása érdekében.

A munkám során jelentős mennyiségű levéltári anyagot vizsgáltam át, amelynek eredménye-

1. kép. A múzeumépület, 2021

képpen számos új adatra derült fény a múzeumépület kapcsán.⁶ Jelen munkában a fellelt anyagok ismeretében egy előzetes vázlatot szeretnék nyújtani az épület történetéről. Az anyagok elemzése és bemutatása egy nagyobb tanulmány kereteiben fog megtörténni (1. kép). A tervezett múzeumhoz a telket Szekszárd város biztosította a város szélén.

A múzeum megtervezésére a korszak neves építészeit, Herzog Fülöp Ferencet (1860–1925) és Schikedanz Albertet (1846–1915)

kérték fel, nevükhöz már olyan épületek tervezése fűződött, mint a budapesti Szépművészeti Múzeum vagy a Múcsarnok (4a. kép).⁷

A múzeum épületének tervrajzai, a pince, a földszint, az emelet és a padlás fennmaradtak a levéltárban (2–3. tábla 1–3).⁸ A teljes alaprajzokon kívül az épület látványrajzai, színezett homlokzati rajzai is előkerültek, a tervezők által szignálva (1. tábla 1–3). A lépcsőházak metszetei bemutatják a két lépcsőház szerkezetét, lépcsőit.⁹

Rendelkezésünkre állnak a bejárati ajtók, valamint az ablakok rajzai és részletrajzai (5–7. tábla). Ezeknek az eredeti rajzoknak nemcsak tudománytörténeti jelentőségük van, hanem nagyon fontos szerepük van a múzeumépület felújítása során is. Az ajtók, ablakok esetleges elhasználódott elemeit kell javítani, pótolni, esetleg újragyártani. Az épület és annak tartozékai így teljes egészében meg-

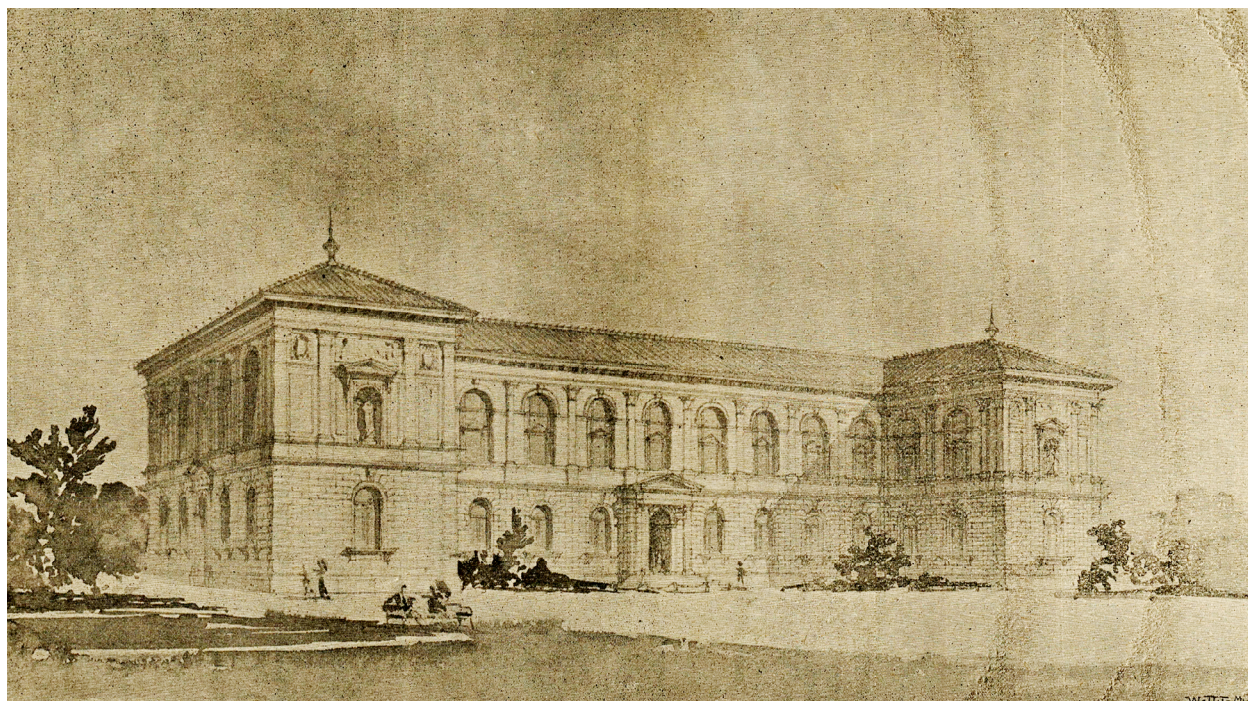
⁵ Ezúton is köszönöm Várady Zoltán igazgató úr engedélyét a kutatáshoz, valamint Ruzsa Éva igazgatóhelyettesnek, Asztalos Zoltán segédlevéltárosnak és Marosi Tibor levéltárosnak a kutatás során nyújtott segítségüket. Köszönöm Muthné Darócz Szilviának a levéltár könyvtárában végzett kutatáshoz nyújtott segítségét.

⁶ MNL TML MVI.

⁷ Az építészek tevékenységét monográfiák tekintették át. Schikedanz Albert tevékenységéről 1996-ban készült kiállítás. Ehhez készült egy kötet, Schikedanz munkásságát bemutató tanulmányokkal, tervekkel. A múzeumunk épületét is ismertetik egy rövid részben. SCHIKEDANZ 1996, 217–218. 54. tétel.

⁸ A MNL TML Múzeumi Vegyes Iratok együttesén kívül az Államépítészeti Hivatal is tartalmazott bizonyos tervrajzokat (AÉH Múzeum VI/401, 28. doboz).

⁹ Az eredeti tervrajzok digitalizált változatának grafikai korrekcióját, táblába szerkesztését jelen tanulmányhoz Vicze László grafikus (WMMM) készítette. Ezúton is köszönöm munkáját.

2. kép. A múzeum tervrajza – látványkép

őrizhetik eredeti, hiteles állapotukat.

A múzeum épületét 1900–1901 között építették fel a Sétakert keleti végében, a vásártérrel szemben. Az építés menetét, számos részletet a fennmaradt Építési napló mutatja be a maga részletességével.¹⁰

A múzeum látványtervének bemutatásával már az 1900-ban megjelent Garay naptárban is találkozhatunk (2. kép),¹¹ majd később képeslapokon is látható a rajz (3. kép).¹² Érdekessége, hogy a figyelmes szemlélő az épület nyugati oldalán, középen egy bejáratot láthat. Ez azonban nem valósult meg. A nyugati szárny bejárata a keleti oldalon található.¹³

Ránk maradt az épület műszaki leírása:

„A Szegzárdon létesítendő levéltár és múzeum épület műszaki műveletéhez. Az említett épület Szegzárdon a sétány és vasúti állomás közti szabad téren a Keselyüsi út bal oldalán 59.65 m. hossz-

3. kép. A múzeum tervrajza – látványkép képeslapon

¹⁰ MNL TML MVI.

¹¹ Garay naptár 1900, 29. A jelen tanulmányban közölt, a WMMM gyűjteményeiben található, a múzeumról készült külső és a múzeumban készült belső fényképfelvételek digitális szerkesztését Vicze László végezte. Az archív újságcikkekben lévő, itt bemutatott képanyagot szintén Vicze László szerkesztette.

¹² WMMM ÚTGy Gy. n. 48/2019. Vitéz Attila képeslapgyűjteménye, ltsz.: 013-01x. Ezúton is köszönöm a gyűjteményekért felelős muzeológus, Lovas Csilla, valamint Kalányos Szilvia gyűjteménykezelő segítségét. <https://terkeplap.wmmm.hu/terkep#13> (Letöltés: 2022. 08. 05.) A képeslap kiadója Fischhof Mór, Szegszárd.

¹³ A 19. század legvégéről ismerjük „vidéki múzeumok” tervrajzait, Schikedanz Albert munkái között. Ezek között találunk olyat, amelyik kifejezetten hasonlít a szegszárdi múzeumpalotára. SCHIKEDANZ 1996, 214–217. 53.2.1. ábra. Annak vizsgálata, hogy miért készültek ezek a tervek, még befejezésre vár.

ban és 25.73 m. szélességgel, egy emelet magassággal létesítendő, és pedig 3.00 m. pincze 5.30 földszinti és 6.40 m. emeleti belmagassággal.”¹⁴

A műszaki leírás pontosan meghatározza az építőanyag, a habarcs típusát, összetételét, sőt még a bádogos munkákra is kitér.

A múzeum építése ügyében megalakul egy múzeumi építési bizottság is, amely a vármegye vezetőiből, valamint a múzeum építésében érdekelt felekből állt. Wosinsky Mór is tagja volt, és számos javaslat, módosítás javaslattevője, mások elfogadója volt. Végigkövették a bizottság tagjai az épület építését, döntéseket hoztak felmerült aktuális ügyekben. Az építési bizottság jegyzőkönyveiből számos fontos részlet kiderül az épület megvalósítása során történt változásokról.¹⁵ 1900. augusztus 20. és az építkezés befejezése közötti időszakban, 1901. augusztus 3. között jó néhány alkalommal üléseztek, ennek során az épület építése kapcsán felmerülő ügyeket rendezték.

Megemlíthetjük a ma is az épületet díszítő alapítói táblák, a főbejárat feletti felirat ügyét, a keleti szárny földszinti és emeleti termei közötti csigalépcső elhagyását, és még számos, az épület megjelölését befolyásoló ügyet. Például:

„Tóth Henrik építési ellenőr kéri a bizottságot, hogy az eredetileg egy méterrel a jelenlegi járda szín fölé tervezett földszinti padló magasság 1.60. méterrel állapíttatnék meg mert a teljesített próba árasok ezen változást több költség nélkül megengedik s a mellett az épület impozánsabb külsőt nyer, s ezzel a custosi [!] konyha és cselédszoba, valamint a szolgálai lakás pincze ablakainak talpai 60. centiméterrel magasabban esvén, a zápor esők vizének behatolása is megakadályoztatik, ami által a földmunka is megkevesbedvén, költség megtakarítás éretik el.”¹⁶

A múzeum építésére versenytárgyalást hirdettek, 1900. május 20-án a Tolnavármegye című újságban megjelenik az „árlejtési hirdetmény”:

„– A muzeum épületre, mint lapunk hirdetési rovatában is olvasható, ki van már irva az árlejtés, s így az idén már megkezdik az építést s az őszre tető alá óhajtják emelni az épületet.

A majdnem 144 ezer koronába kerülő, olasz renaissanc [!] stiliü épület, díszét képezendi városunknak, s e tekintetben az ország összes vidéki városai közt első helyet fogja elfoglalni Szegzárd, mert ilyen szép múzeumépület a fővárosiakat kivéve, egy sem lesz az országban. A kormány eddig 100,000 koronát ajánlott föl az épületre. A múzeumban nyer elhelyezést a vármegyei levéltár egy része is, mert a vármegyeházban a levéltári helyiség már szüknek bizonyult az iratok befogadására.”¹⁷

Az 1900. augusztus 20-án kelt jegyzőkönyvből kiderült, hogy a jóváhagyott belügyminiszteri rendelet értelmében értesíteni kell Marton Miksa pécsi vállalkozót, aki a kiírt pályázaton elnyerte a kivitelezést, hogy a szerződés kötésre három napon belül jelentkezzen. A helyi magyar királyi építészeti hivatalt felszólították a szerződés előkészítésére. Az elkészített anyagokat jóváhagyták.¹⁸ Felolvasták a Belügyminisztérium építést jóváhagyó nyilatkozatát, és leszögezték, hogy az építkezés folyamán a rendelethez tartják magukat.

A múzeum építéséről különféle tanulmányokban is maradtak fenn tudósítások. Fraknoi Vilmos a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége 1898–1907 közötti tevékenységéről beszámolva arról tudósít, hogy a közoktatásügyi kormány hathatós tevékenységet folytatott a már létező vidéki múzeumok és könyvtárak támogatására. A főfelügyelőség hathatós támogatásával valósult meg a szekszárdi múzeumpalota is.¹⁹

„A Főfelügyelőség kezdeményezésére és intézése mellett létesített múzeumi épületek sorában a legelső a szekszárdi volt (1901) a melynek költségeihez a közoktatási minisztérium 56.000 koronát

¹⁴ MNL TML MVI.

¹⁵ MNL TML MVI.

¹⁶ A Múzeum Építési Bizottság ülése: 1900. szeptember 1. MNL TML MVI.

¹⁷ Tolnavármegye 1900. május 20. (X. évf. 20. sz.) 3.

¹⁸ A szerződések szintén megtalálhatóak a Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltárában, a Múzeumi egyes iratokban.

¹⁹ FRAKNÓI 1907, 121–125. 3. ábra. Most a kép képeslapként megjelent példányát mutatjuk be.

4. kép. A múzeumépület egy 1902-ben feladott képeslapon

folyósított, míg a további szükségletek fedezéséről Tolna vármegye gondoskodott.”²⁰

A cikkben a múzeum fényképe is szerepel.²¹ Ez a kép több tudósításban is megjelent,²² de képeslapról is ismerjük.²³ A képeslapon szereplő dátum szerint – 1902. VI. 30. – minden bizonnyal hamarosan az épület elkészülte utáni képről van szó (4. kép). Egy magántulajdonban lévő kép²⁴ minden bizonnyal az átadás után időszakban készült (4a. kép).

Az épületet és a múzeum kiállítását az új épületben Haugh Béla ismertette.²⁵ A múzeum leírása segítségünkre volt az épület kiállításra szolgáló helyiségeinek áttekintéséhez, melyek egyértelmű azonosításához a helyiségeket megszámoztuk (4. tábla 1–3).²⁶

4a. kép. A múzeum az átadása idején

²⁰ FRAKNÓI 1907, 125.

²¹ FRAKNÓI 1907, 123. 2. ábra. A kép készítőjének neve sajnos nem szerepel a cikkben. A képen a múzeumot övező kerítés is megfigyelhető.

²² Például: Vasárnapi Ujság 1902, 777. oldal alján.

²³ WMMM ÚTGy Gy. n. 48/2019. Vitéz Attila képeslapgyűjteménye, ltsz.: 1679.

²⁴ SCHIKEDANZ 1996, 217, 51.1. A katalógus szerzője szerint a Schikedanz-hagyatékban lévő kép az átadás idején ábrázolja a múzeumot.

²⁵ HAUGH 1902, 9–13; HAUGH 1908, 100.

²⁶ A múzeum 1963-ra keltezhető alaprajzait felhasználva Pájer Tímea (Meridián Mérnöki Iroda Kft.) készítette el a számozott alaprajzok alappéldányait. Ezúton is köszönöm munkáját. A helyiségek számozását Gere László végezte.

5. kép. Képeslap a múzeumról, a múzeumóri lakás jelölésével

„A múzeum céljaira szolgál 11 terem. A földszinten öt terem [F6–F11 helyiség] a régiségtárat foglalja magában, az emeleti hat terem természetrajzi [F12], néprajzi kettő [E2,²⁷ E3 helyiségek], iparművészeti [kettő – E4, E5 helyiségek], tárgyak és művészeti termékek [E6 helyiség]: szobrok, képek s a könyvtár vannak elhelyezve.”²⁸

„A földszinti oldalteremben a vármegyei levéltár iratai nyertek elhelyezést.”²⁹

„A város felé néző oldalszárny³⁰ földszintjén van az ör lakása és az iroda. A lakás alatt a konyha-helyiségek és a szolgálakás.”³¹ Fennmaradt egy képeslap, amelyen írója berajzolta a Haugh Béla lakóhelyeként szolgáló földszinti részt. A nyugati szárny legdélebbi ablaka ugyan a lépcsőház ablaka, de a többi ablak a lakáshoz tartozott (5. kép). A képeslapot 1905-ben adták postára.³²

„A földszintnek egymásba nyíló öt termében [F6–F11 helyiségek] [4. tábla 1] vannak kiállítva a régészeti és történelmi emlékek oly sorrendben, hogy az első helyiség a kőkorszaknak tehát az ember művelődés legrégebb szakának fölűntetésére szolgál; az első terem mellé sorakozik a többi, a művelődés fejlődésének sorrendjében. A második terem magában foglalja a bronzkorszakot, harmadik a vasat is használó keltákét, a negyedik a rómaiak és a népvándorlás korát, az ötödik pedig a legújabb kort. Itt kellett volna még elhelyezni a czéhek emlékeit, de mivel erre nem jutott hely, Wosinsky e csoportot az emeleten lévő iparművészeti osztályba vitte.”³³

„Az emeletre vezető lépcsőház oldalfalain a modern iparművészet kitűnő termékeit ábrázoló mintalapok függnek.”

²⁷ A későbbiekben, 1905-ben könyvtárhelyiséggé rendezik át.

²⁸ HAUGH 1902, 12–13.

²⁹ HAUGH 1902, 13.

³⁰ Az U alakú épület külön bejáratral rendelkező szárnya.

³¹ HAUGH 1902, 13.

³² WMMM ÚTGY Gy. n. 48/2019. Vitéz Attila képeslapgyűjteménye, ltsz.: 1580. Ezen a képeslapon már villanyvezeték póznáit is látjuk. Szegszárdon 1905-ben történt a villamosítás.

³³ HAUGH 1908, 101–102.

Az 1908-ban megjelent leírás szerint: „Az emeletre érve a látogató először is az elkülönített könyvtárhelyiségbe [E2 helyiség] lép, amely egy sodronykerítéssel két részre van osztva. Az egyik részben tízezer kötet elhelyezésére alkalmas új szerkezetű, nyitott vaspolczokon sorakoznak a könyvek; a másik rész az olvasószo­ba.”³⁴

„A széles emeleti folyosó [E–F helyiség] [4. tábla 2; 6. kép] legnagyobb részét a néprajzi gyűjtemény foglalja el. A néprajzi tárgyak másik csoportja a könyvtár mellett lévő teremben van kiállítva.”³⁵

6. kép. Az emeleti folyosó

„Az iparművészeti gyűjtemény számára két szoba jutott [E3–E4 helyiségek] [4. tábla 2]. Az egyikben a régi czéhek emlékeit, szabadalmi leveleket, jegyzőkönyveket, czéhládákat, zászlókat, továbbá a modern iparművészet egy-egy kiválóbb termékét helyezte el Wosinski. A bőr-, vas-, agyag- és üvegipar egyaránt képviselve van, s közülük a helyi iparosok czikkei sem hiányzanak. Említésre méltók az egyik fazekasmester újabb ízlésű készítményei, melyek több kiállításon feltűnést keltettek. Ezen edényke készítését szintén Wosinski kezdeményezte, szorgalmazta és támogatta. A másik helyiségben jobbra a megyei hölgyeknek magyaros mintákat feltűntető hímzései vannak összegyűjtve.”³⁶

Haugh Béla 1908-ban megjelent Wosinsky Mór-életrajzában már egy más elrendezését láthatjuk a múzeumnak: „Az utolsó nagy teremben, mely tulajdonképen felolvasásokra van szánva, áll a vetítőtég, s falait művészek olajfestményei díszítik [E2 helyiség] [4. tábla 2].”³⁷

A múzeumról 1902-ben jelent meg egy áttekintés, amelyben a nagyteremben még a könyvtár található a képtárral együtt. Ebben a leírásban található egy XI. terem is (E1 helyiség) (4. tábla 2), amelyben a természetrajzi osztály tárgyait helyezték el.³⁸

Az 1901. augusztus 3-án kelt jegyzőkönyv szerint határidőre elkészült az épület. A múzeum anyagának átköltöztetése a gimnázium termeiből nem kevés munkát igényelt.³⁹

A neoreneszánsz múzeumpalota ünnepélyes megnyitására 1902. szeptember 1-jén került sor. Neve a homlokzati felirat és az iratok alapján Tolnavármegye Múzeuma. A múzeum névhasználata kapcsán nem érdektelen megemlíteni, hogy a Közgyűjtemények Országos Felügyelősege, Radnóti Aladár már 1947-ben javasolta, hogy az intézmény Wosinsky Mór nevét viselje.⁴⁰ A múzeum 1951-ben Béri Balogh Ádám kuruc brigadéros nevét kapta, 1989-ben az alapító igazgató, Wosinsky Mór nevét vette fel (7. kép).⁴¹

³⁴ HAUGH 1908, 10–16. Fentebb az 1912. évi leírásban a könyvtár a nagyteremben (E6 helyiség) található. HAUGH 1902, 12–13. Érdekes, hogy ez az elhelyezés már nem a legelső, a könyvtárat a Magyar Nemzeti Múzeum felügyelői javaslatára helyezték át az épület másik oldalára. Ld. KOVÁCH – WOSINSKY 1906, 6.

³⁵ Ezek szerint a keleti szárny északi termébe került a könyvtár. A déli oldalon nincs szomszédos terem! KOVÁCH 1909, 124–131, 126. 3. ábra: folyosó, 6. ábra: hímzések az egyik teremben.

³⁶ HAUGH 1908, 106–107.

³⁷ HAUGH 1908, 107. A múzeum leírását szintén Haugh Béla összeállításában készült mű ismerteti. HAUGH 1902.

³⁸ Kalauz 1902, 35–36.

³⁹ A megnyitás, és az ezzel kapcsolatos ügyek szintén külön fejezetet érdemelnek a múzeumtörténetben. Ennek részletezése jelen tanulmány kereteit szétfeszítené.

⁴⁰ MNL TML MVI 1183/1895, 184–1947.

⁴¹ Az előtérben Wosinsky Mór szobra található, Farkas Pál alkotása. Az épület előtt középen Vadas Ferenc igazgató, balra tőle Farkas Pál szobrász és Gaál Attila, a múzeum igazgatóhelyettese áll.

7. kép. A múzeum Wosinsky Mór nevét veszi fel. Ünnepség, 1989

A MÚZEUMÉPÜLET TÖRTÉNETE 1902-TŐL 1945-IG

Az épület építése körüli időszakból fentebb már említettünk fennmaradt képet. Sajnos nem túl sok kép maradt ebből az időszakból.

A megnyitás után nem sokkal kisebb-nagyobb hiányosságok és műszaki gondok adódtak, amelyek megoldásra vártak. A következő képet 1907-ben készítette az épületről – a vásártér felől – Kovách Aladár, a múzeum akkori igazgatója (8. kép).⁴²

Az épületről az elkészülte után nemcsak a kiállítások bemutatása, leírása kapcsán, hanem különböző jelentkező problémák miatt maradtak fenn adatok. A nagyterem használata során már igen korán nehézségek merültek fel. A múzeum épületének tervezésekor Wosinsky nem tartotta szükségesnek a kiállításokat tartalmazó rész fűtését és külön világítását.

A Múzeumbizottság 1904. évi jelentésében az alábbiakat találjuk:

„A muzeum nagyterme, ahol a képtár és könyvtár van elhelyezve, egészen bútorozatlan. Emiatt a könyvtárt ott helyben használni nem lehet⁴³ de a bútorok, fűtés és világítás hiánya akadályozott minket azon kitűzött célunk megvalósításában is, hogy időközönként a muzeum nagytermében vetítő képekkel élénkített ismeretterjesztő felolvasó estélyeket tartsunk.”⁴⁴

A múzeumegyesület 1905. évi jelentése ez ügyben fontos előrehaladásról tudott beszámolni:

„Az egyesületnek külön helyisége nincs a felolvasások megtartására. Minélfogva mint a muzeumot segélyező és vele azonos célokat szolgáló egyesület, a muzeumnak felolvasásokra szolgáló nagytermét vette igénybe. A nagytermet a muzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége 100 darab széssel bebútorozta; a szükséges világításra nézve pedig Wosinsky Mór egyesületi alelnök és muzeumigazgató Dóry Pál vármegyei alispán úr Önagyságát kérte meg, aki a múzeumalap terhére a villanyvilágítást 287 korona költséggel kegyeskedett bevezettetni.”⁴⁵

Az 1905. évi jelentés és számos egyéb okirat egy, az épület szerkezetét érintő súlyos problémát

⁴² WMMM Archív fotó gy., ltsz.: 1982.22.1. <https://terkeplap.wmmm.hu/terkep#cityGallery-4> (Letöltés: 2022. 08. 05.). Kovách Aladáról: <https://terkeplap.wmmm.hu/szemelyek#17> (Letöltés: 2022. 08. 05.)

⁴³ A szabályzat szerint júliust és augusztust kivéve hetenként szombaton lehetett látogatni mind a helyben olvasni kívánó, mind a kölcsönző olvasóknak. KOVÁCH – WOSINSKY 1905, 21.

⁴⁴ KOVÁCH – WOSINSKY 1905, 22.

⁴⁵ KOVÁCH 1906, V.

8. kép. A múzeum épülete 1907-ben

mutatott be.⁴⁶ Az emeleti gerendázat cseréjét kellett megoldani, a gerendák száraz rothadásos állapota miatt. Az emeleti fenyőgerendázat elkorhadt, és szükség volt a javításra, hogy ne szakadjon le a mennyezet néhány éven belül. Az eredeti vállalkozó nem készítette el a javítást, ezért az építő vállalkozó óvadékának terhére 1905. június 15-től végezték szeptember végéig, beleértve a festési munkákat is.⁴⁷

A munkákról javítási naplót vezettek, amelyben minden helyiség esetében feltüntették a cserélt gerendákat.⁴⁸

1905. szeptember 15-ei dátummal Tóth Henrik főmérnök írt jelentést az alispánnak a problémáról és megoldásáról.⁴⁹

A munkák miatt a múzeumot be kellett zárni, 1905. június 15-től kezdve 1906. májusig tartott a javítási munka, valamint a javítások miatti takarítás és a gyűjtemények újrendezése.

A század első évtizedéből Kovách Aladár mutatja be az emeleti folyosón a néprajzi gyűjtemény ott elhelyezésre került részét (6. kép).⁵⁰

A korábbiakban már említettük, hogy a múzeum az országos fennhatóságok ellenőrzése alatt állt, figyelemmel kísérték tevékenységét. Sok ügyben kaptak segítséget, iránymutatást, támogatást is bizonyos ügyekben.⁵¹

1905. május 28-án dr. Fejérpataky László és dr. Schönherr Gyula nemzeti múzeumi könyvtárigazgatók látogatták meg a múzeumot. Ennek a látogatásnak, vizsgálatnak az eredménye az a megállapítás volt, hogy a múzeum nagyterme a bővítés lehetőségének hiánya miatt alkalmatlan könyvtárnak. E helyett az addig néprajzi terem berendezését javasolták könyvtárnak, annál is inkább, mert a teremben lehetőség volt arra, hogy vasszerkezetes állványokkal lehet galériákat képezni. Így

⁴⁶ KOVÁCH – WOSINSKY 1906, 1–2.

⁴⁷ KOVÁCH – WOSINSKY 1906, 4; MNL TML MVI.

⁴⁸ Jelentés és napló a gerendacseréről. MNL TML MVI.

⁴⁹ MNL TML MVI Ad. 418/1905.

⁵⁰ KOVÁCH 1909, 126, 3. ábra nyomán.

⁵¹ A múzeumok felügyeletét külön szerv látta el. Ennek történetét jelen munkában nem tekinthetjük át.

tudtak megfelelő nagyságú helyet teremteni a szaporodó könyvállománynak.⁵² Az Országos Főfelügyelőség ezeket megrendelte a múzeum számára, a budapesti Schlick-gyárban, és 1906 májusáig tervezték felállítását.⁵³

A nagyteremben és a könyvtárteremben belső ablakokat tettek, a fűtés biztosítása miatt.⁵⁴

A múzeum napi teendői, a ma háttértevékenységnek nevezett ügyek elrendezéséhez a kiállítóhelyiségek mellett „kiszolgáló helyiségre” is szükség volt.

A földszinten a kelet–nyugati folyosó nyugati végét elrekesztették munkaterem céljára,⁵⁵ és fotóműhelyt rendeztek be benne, a szemléltető eszközök gyártásához (F5 helyiség – nyugati ajtó és a folyosó nélkül) (4. tábla 1). A szobában egy bádognívó tartó is felszerelésre került.⁵⁶ (Ekkor még nem volt a nyugati folyosó nyugati végéről átjárás az épület nyugati szárnyába.)

Az első világháború időszaka sem volt zavarmentes a múzeum és a múzeumépület szempontjából. A tisztviselők harctéri igénybevétele, majd az épület egy részének igénybevétele nem kis nehézséget okozott a múzeumi munka elvégzésében.⁵⁷

„Hátráltatta a múzeum mindkét tisztviselőjét a belső munkálatoknál az is, hogy a múzeum szolgálója a harctéren lévén, a segítő-munkákat senkivel nem végeztethették. Továbbá galicziai, staniszloui menekült katonai kórház és a kassai 34. gyalogezred pótkerete már november havában Szekszárdra helyeztetett át, a kórház gyógyszerháza és laboratóriuma részére a múzeum hivatalos helyiségeinek legnagyobb részét, valamint a pinczehelyiségeket át kellett engedni és a hivatalos helyiségek és laboratórium bútorzatát és felszerelését, eszközöket, tárgyakat stb. egy kis szűk helyiségben egymás fölé zsufolva kellett elhelyezni, ahol a tömkelegben előkészítő-munkálatokat végezni lehetetlen.

Az egyetlen fenntartott igazgatósági irodában komolyabb munkát végezni szintén alig lehet, mert az elfoglalt helyiségekkel közvetlen összeköttetésben lévén, a katonaság folytonos jövés-menése s a reájuk való vigyázat állandóan zavarólag hatnak.”⁵⁸

1916. évi Múzeumi és Könyvtári Értesítő szerint *„A múzeum helyiségeiben annyiban történt változás, hogy 1915. év kora tavaszán a hivatalos helyiségekben és a souterreinba beszállásolva volt katonaság kivonult s a helyiségeket kiürítette, ennél fogva azokat előbbeni rendeltetésüknek visszaadhatták.”⁵⁹*

A jelentés amiatt is érdekes, hogy beszámol arról, hogy a múzeumi szolga *„vármegyei-szolga fizetésre”* és *„szabadlakásra”* jogosult a múzeum épületében. Az épület ilyen jellegű használatára felirataikkal az alaprajzok is utalnak. Az épület nyugati szárnyának külön bejárata volt. A földszinten a múzeumőr lakása volt, az alagsorban a szolgálakás és különféle kiegészítő helyiségek, így konyha is. Ez azonban időről időre változott. Egy képeslap a nyugati szárnyon jelöli az öt földszinti ablakot, miszerint az a múzeumőr, Haugh Béla szolgálati lakása volt (5. kép).⁶⁰

1925–1926-ban a vármegye épületei korszerűsítése kapcsán, a megyeházával és más vármegyei épületekkel együtt került sorra a múzeum vízvezetékének és csatornázásának megvalósítása. Több esetben megfigyelhető volt, hogy bizonyos korszerűsítési munkák más vármegyei épületek korszerűsítési munkáival együtt kerültek megvalósításra.

Debuly Imre árajánlata⁶¹ alapján minden valószínűség szerint elkészültek a munkák: a szuterénben és a földszinten sor került mosdókagylók és WC felszerelésére. Az árajánlat alapján főfal és mennyezet, közfal áttörésre is szükség volt, mert ennek javítási költségét is tartalmazta az árajánlat.

⁵² KOVÁCH – WOSINSKY 1906, 5–6.

⁵³ KOVÁCH – WOSINSKY 1906, 6.

⁵⁴ KOVÁCH – WOSINSKY 1906, 6.

⁵⁵ KOVÁCH – WOSINSKY 1906, 6. A költségeket a Főfelügyelőség fedezte.

⁵⁶ KOVÁCH – WOSINSKY 1906, 6.

⁵⁷ MIHALIK 1915, 20.

⁵⁸ MIHALIK 1915, 20.

⁵⁹ MIHALIK 1916, 146.

⁶⁰ WMMM Tört. gy. képeslapgyűjtemény, ltsz.: 1580. A képeslapot 1905. szeptember 31-én keltezték.

⁶¹ MNL TML ÁÉH 20-28a-29. számú dobozok.

Vízóraakna készítése, és járda felszedése és újra elkészítése is szerepel az ajánlatban.

Egy másik ajánlatban a múzeumi csatornázási munkára is található rész. Zománcozott kő-agyagcső került behelyezésre. Sajnos helyszínrajz nincs mellékelve az anyaghoz.⁶²

1936 – A MÚZEMI KIÁLLÍTÁSOK DOKUMENTÁCIÓJA

1932-ben Csalogovits József régész-etnográfus a Magyarországon rendezendő régészeti kongresszus kapcsán került a múzeumba. Feladata volt, hogy az elavult kiállításokat átrendezze az érkező kongresszusi látogatók miatt. A munka eredményéről folyamatosan tájékozódhatunk a Csalogovits által írt jelentésekből.⁶³ Egyik jelentésében, 1936-ban fotókkal illusztrálva mutatja meg a múzeum állapotát.⁶⁴ A hat képből álló sorozat a földszinti és az emeleti folyosót, a földszinti bronzkori, római és népvándorláskori termeket, valamint az emeleti néprajzi kiállítást bemutató teremsort tárja elénk.

A WMMM történeti gyűjteményében is található ebből a képsorozatból.⁶⁵ A múzeum történetét bemutató tanulmányában Mészáros Gyula ezeket a képeket be is mutatta.⁶⁶ Ezeken, és a Csalogovits által Budapestre küldött képeken az épület története szempontjából fontos részleteket figyelhetünk meg.

A folyosó mennyezetfestése a földszinten és az emeleten világosan felismerhető. Az ajtók díszkereteit a földszinti és emeleti folyosón láthatjuk (9. kép) Az 1970-es években az emeleti folyosón bútorkiállítás volt (13. kép).⁶⁷

9. kép. A múzeum folyosója kelet felől, 1936

13. kép. A múzeum emeleti folyosója az 1970-es években

⁶² MNL TML ÁÉH 20-28a-29. számú dobozok.

⁶³ VIZI 2008, 473–550.

⁶⁴ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Közgyűjtemények Országos Felügyelőségének iratai, K szekció; VIZI 2009, 324–325. 31–36. melléklet.

⁶⁵ WMMM Archív fotó gy., ltsz.: 1984.163.3., 1984.164.1.

⁶⁶ MÉSZÁROS 1966a, 6. 7. kép.

⁶⁷ Bakó Jenő felvétele. WMMM Adattári fotógyűjtemény, ltsz.: 9467, II. könyvtár.

10. kép. A múzeum földszinti terme, 1936

Érdekes, hogy az emeleti néprajzi kiállításon az ajtónyílások festése valamiféle sötét színt mutat. Pontos információk nincsenek róla. Ez a sötét szín a termek fotóin lévő ajtókon is érzékelhető.

A termek képein a régi és az új kiállítási bútorzat látható. Csalogovits éveken át küzdött a régi, elavult, rossz állapotú bútorzat lecseréléseért, az új kiállítási bútorzat beszerzése ügyben. A kiállítási helyiségekben akkor meglévő deszkapadló is megfigyelhető a képeken (10. kép).

Az épület története kapcsán fontos, hogy a földszinti folyosón – nyugati oldal – a több forrásban említett, a folyosó nyugati végéből kialakított munkaterem ajtaját láthatjuk (9. kép).

A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ OKOZTA KÁROSODÁSOK, JAVÍTÁSOK

1944-ben a háborús körülmények miatt Csalog Bakócára ment a családjához. A lakatlan múzeum-épületbe gyerekek másztak be, megnyitották a vízcsapot, és eláztatták a pincszinten lévő helyiségekbe összegyűjtött anyagokat. Ennek következtében a múzeum életének hivatalos iratai, régészeti ásatások anyaga, leltárak nagyrészt megsemmisültek. A múzeum életére vonatkozóan a Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltárában találhatóak adatok. A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában jelentések maradtak fenn a múzeum tevékenységéről. Ezek azonban teljességgel nem számolnak be a korszak minden apró részletéről.

A második világháború végén néhány hónapra katonai kórháznak vették igénybe az épületet. Az épületről átadási jegyzőkönyv maradt fenn az Államépítészeti Hivatal iratai között, 1945. október 18-án. Az Államépítészeti Hivatal képviselője, Dömötör János magyar királyi főmérnök vette fel a leltárt.⁶⁸ „Az épület minden értékes dolgaiból kifosztva, berendezése részben elhurcolva, részben

⁶⁸ MNL TML ÁÉH 20-28a és 29 számú dobozok.

a helyszínen összetört állapotban találtatott, illetve konstatáltatott [...] 1 szoba összehányt régiség pincében, 1 szoba összehányt irat a pincében.”

A világháború után Dr. Novák Józsefet nevezték ki a múzeum igazgatójának. Jelentése alapján a múzeum berendezése teljesen, a leletanyag is majdnem teljesen megsemmisült. A valódi munkához 1945 novemberében tudott hozzákezdeni. Ez a romok eltakarítását, a tönkrement dolgok selejtezését jelentette, a pincében lévő leletek és iratok egy részének megmentésével.⁶⁹

Részlet Novák József leveléből: *„Jelenleg, amikor az orosz parancsnokság, mely a felszabadulás óta lefoglalva tartotta a múzeum épületét, azt visszaadta eredeti rendeltetésének, a könyvtár összegyűjtése és számbavétele, valamint a múzeum alagsori helyiségeiben nagy mennyiségben szét-szórt, levéltári anyaggal és mindenféle hulladékkal és szeméttel összekeveredett s ezért a pusztulásnak legjobban kitett s legsürgősebb megmentésre szoruló muzeális anyag összegyűjtése és biztonságba helyezése folyik.”*

1945 novemberében egy részletesebb jelentésben részletezi a múzeumépület állapotát. A múzeum tényleges átvétele az orosz parancsnokságtól még a levélírás hetében történt, érdekes módon a múzeumőr lakásában még mindig napraforgót (!) tároltak. Az Államépítészeti Hivatal részéről – a levél állítása szerint – komoly ellenállás van az ügyben, hogy a múzeum felújítási tervzetével, felújításával foglalkozzon. Novák szerint a tetőzettel és a padlóssal nem volt probléma, a lakás felújítása volt szükséges (nyilván saját lakhatásának megoldására). További problémákat is leírt,⁷⁰ amelyek a későbbi felmérésekben, költségvetésekben megjelennek.

A Közgyűjtemények Országos Felügyelőjének kérésére⁷¹ küldte meg Novák József a károokra vonatkozó jelentését. Ezek 1944. november 30. és 1945. november 2. között keletkeztek. Az épület kárai mellett a múzeum gyűjteményeiben jelentkezett károkat is összefoglalta.⁷²

1945 decemberében már némi javulás következett be a helyreállításban. Villany már volt, és a vízvezeték szerelését is megkezdték nem kis nehézségekkel.⁷³

Hivatalból kéri a múzeum vezetője az Államépítészeti Hivatalt, hogy részletes költségvetést készítsen a múzeum helyreállításáról. Ebben szintén megtaláljuk a múzeum állapotára való összegzést.⁷⁴

A Közgyűjtemények Országos Felügyelőjének Tolna vármegye alispánjához intézett levele is több momentumban utal a múzeumépület állapotára.⁷⁵

1. Az alagsorban, a törmelésekben lévő anyagok mielőbbi kiválogatása, többek között a nedveség miatt. 2. A kiválogatott múzeumi tárgyakat védett helyre kell tenni, és miután minden elpusztult, a régi kiállítási szekrényekből kell szekrényt készíttetni erre a célra. 3. A múzeum két földszinti termében lévő UNRA raktár mielőbbi kiköltöztetésének szükségessége.

A múzeumban szükséges javítások részletes árjegyzékét, árajánlatát 1946. február 28-án látta-mozták. Ebből is a múzeum épületében keletkezett óriási károokra derül fény.⁷⁶ A pincétől a múzeumőri lakáson keresztül a termekig számos javítás volt szükséges.

Ekkor készítik el az eddig elkülönült múzeumi szárny és a nyugati szárnyban lévő lakásrész közötti átjárást egy ajtó készítésével a folyosó nyugati szárnyát lezáró „laboratóriumból” a múzeumőri lakás folyosójára (NyF1 ajtónyílás) (4. tábla 1). Ekkortól van közvetlen átjárás a múzeum és a nyugati szárnyban lévő lakások között.

Az 1945–1947. közti időszakban jó néhány levél tartalmazza a múzeumot ért különféle károsodásokat.⁷⁷

⁶⁹ WMMM Tört. ad., Novák József levele, 1945. november 4.

⁷⁰ WMMM Tört. gy. 681/87 – 11/1945, 1946. november 7.

⁷¹ WMMM Tört. gy. 681/87 – Közgyűjtemények Országos Felügyelőjének levele: 335/1945, 1945. november 17.

⁷² WMMM Tört. gy. 681/87 – 32/1945, 1945. december 20.

⁷³ WMMM Tört. gy. 681/87 – 33/1945, 1945. december 2.

⁷⁴ WMMM Tört. gy. 681/87 – 38/1945, 1945. december 8.

⁷⁵ WMMM Tört. gy. – 683/87, 1946. december 30.

⁷⁶ MNL TML MVI.

⁷⁷ Pl. MNL TML, Novák József levele, 1946. március 27.

Az 1945. évi jelentés alapján ismert, hogy Novák József 1945 októberében vette át a múzeum vezetését. Az épületben csak novemberben tudott tevékenykedni, mert ott még a szovjet hadsereg terményraktára volt. A múzeum átvett helyiségeinek kitakarításával, és a megmaradt tárgyak megmentésével tudott foglalkozni.⁷⁸

Az 1946. évi jelentésében Novák József tételesen felsorolja a lakás tatarozásához kapott segítséget, valamint az üvegekárok felszámolása ügyében tetteket.⁷⁹

„1945-ben a munka teljesen fűtetlen, ablaktalan helyiségekben folyt. Az első teendő egy irodahelyiség kialakítása és használhatóvá tétele volt. Ehhez a tudományos tisztviselőnek magának kellett az áttöréses réseket betapasztani, az ablakot bevágni, [...] a helyiségeket kitakarítani. Az alagsorban méter magasan álló szemetet kihordta.”

1947 folyamán már folyhattak építkezések, javítások a múzeumban, mert a megbízott igazgató napszámosokat kér az épületben lévő szemet kihordására, valamint az építkezés miatt a tárgyak arrébb költöztetésére.⁸⁰

1947. június 17-ei levelében tájékoztatta az igazgató a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumot arról, hogy az Államépítészeti Hivatal bevonásával megkezdték a javítási munkákat. Ezt az összefoglalójában részletesen leírja.⁸¹

A vidéki múzeumok háborús veszteségeiről Szekszárd kapcsán a következőket olvashatjuk az Ethnographiában:⁸²

„14. Szekszárd. Tolna vármegye múzeum. A katonai kórház és élelmezési raktár céljaira igénybevett múzeum anyagának nagyrésze az épület kiürítésekor ment tönkre, pusztult el, került idegen kézre. Az igen jelentős ősrégészeti és római kori anyagának vesztesége mellett a néprajzi gyűjtemény károsodása jelentős. A fa- és fémtárgyakon kívül a textiliák, így többek között a több ezer darabból álló sárközi anyag (főkötő is elpusztult.) A kár pótolhatatlan, kb. 50%-os.”

A múzeum megbízott igazgatója az Államépítészeti Hivatalt kérte, hogy állítson össze költségvetést a múzeumot ért károk és sérülések helyreállítására, ugyanis a levél szerint a Vallás- és Közoktatási Minisztérium akkor ad segílyt, ha ezt költségvetéssel alátámasztják. Ebben a levélben némi képet nyerhetünk a sérülések egy részéről.⁸³ 1946. március 27-én már arról számol be Novák az alispánnak, hogy a múzeum államsegélyben részesült.⁸⁴ Elkészült egy költségvetés 1946-ra tervezve, amely részletesen tartalmaz javítási feladatokat.⁸⁵

Novák a Közgyűjtemények Országos Felügyelőségének írt levelet a múzeumot ért károkról a kitelepítés és a katonai kórház működése miatt.⁸⁶

Az épület szerkezetére tekintve fontos információt tartalmaz az 1946. augusztus 20-án kelt levél, amelyben arról tudósít, hogy a múzeumépület felől ajtót törtek a nyugati szárny felé (a NyF1 nyílás) (4. tábla 1). Több javításról is szó esik még. (Konyhajavítás, ideiglenes padlójavítás a lakásban, fürdőszobazárak javítása, villanszerelés.) Sor került még 18–20 szekérnyi szemet eltávolítására is.⁸⁷

1946 decemberében még a pince takarítása, rendbehozatala folyt. Ekkoriban próbálja elérni az Államépítészeti Hivatalnál a múzeum helyreállításához szükséges költségvetés kidolgozását.⁸⁸

Novák József 1947. május 19-én kelt, az építés- és közmunkaügyi miniszternek írt levelében, amelyben a múzeum helyreállításához kér segílyt, a múzeum állapotát is ismerteti:

⁷⁸ WMMM Tört. Gy. – 683/87 – 46/1947.

⁷⁹ WMMM Tört. Gy. – 683/87 – 11/1947, 1947. február 2.

⁸⁰ MNL TML, Novák József levele, 1947. augusztus 4.

⁸¹ WMMM Tört. gy. – 683/87 – 46/1947. WMMM Tört. gy. – 683/87 – 53/1947, 1947. június 17.

⁸² VARGHA 1946, 78.

⁸³ MNL TML MVI, Novák József levele, 1945. december 12.

⁸⁴ MNL TML MVI, Novák József levele, 1946. március 27.

⁸⁵ MNL TML MVI, költségvetés 1946-ra tervezett munkákhoz.

⁸⁶ WMMM Tört. gy. 681/87 – 42/1946, 1946. március 30. A kárjegyzék mellékelve.

⁸⁷ WMMM Tört. gy. 681/87 – 481/1946, 1946. augusztus 20.

⁸⁸ WMMM Tört. gy. 681/87 – 107/1946, 1946. december 26.

„A Tolnavármegyei Múzeum épülete a háborús események következtében tönkrement annyira, hogy hivatását nem tudja teljesíteni és az épület idejekorán való helyreállítása híján egyre inkább a pusztulásnak van kitéve. A múzeum a felszabadító csapatok által kórháznak lett berendezve, majd magtárul szolgált. Az igénybevétel ideje alatt az ablakok, ajtók tönkrementek, üvegezés összetört, a vízvezeték annyira elpusztult, hogy teljes kicserélésre van szükség, mert különben az átázott falak elpusztulnak. A padlózás és a folyosók márványcementje több helyen sormosdó céljaira át van törve egyes helyeken az aláfolyó víz következtében lesüllyedt. A muzeális anyag egy-egy bedeszkázott ablakú helységben összezsúfoltan áll...”⁸⁹

Ebből az évből maradtak fenn a múzeumról alap- és metszetrajok. Ezek nyilván a helyreállítás-hoz készült tervekhez tartozhattak.

A vidéki múzeumok károsodásáról készült egy másik jelentés is, amely 1947-ben jelent meg Vargha László összeállításában.⁹⁰

„16. Szekszárd. Tolna Vármegye Múzeuma. (1895. alap.) A múzeum régészeti gyűjteménye: A Lengyel község határában feltárt lakótelep leletanyaga, az ú. n. lengyeli kultúra tárgyai igen értékesek. Rómaikori régészeti gyűjteménye, valamint a sárközi néprajzi és művelődéstörténeti anyaga is jelentős. A katonai kórház és élelmezési raktár céljaira igénybevett múzeum anyagának nagyrésze az épület kiürítése alkalmával ment tönkre, került idegen kézre. A gyűjteményanyag nagyrésze pótolhatatlan: kb. 50%-os.”

Az épület sérüléseiről nem tartalmazott adatot a jelentés.

Mészáros Gyula múzeumtörténete szerint Novák József helyreállította a falsérüléseket, az emeleti nagytermet leválasztotta a teremsorról. Ekkor választották le a földszinti teremsor nyugati termét raktár céljára.⁹¹ A terem nyugati feléből készült el a padlószint megemelésével a restaurátor-műhely (F6–F7. helyiség) (4. tábla 2).

Hosszú idő telt el, amíg a múzeum épületét ismét használatba lehetett venni. 1944 végétől 1951-ig nem volt állandó kiállítás a múzeumban.⁹² A múzeum egy-egy megtisztított termében rendeztek időszaki kiállításokat. Az emeleti teremsor azonban továbbra is tatarozást igényelt, nemkülönben a legnagyobb kárt szenvedett délkeleti teremrész, leszakadt padlójával és mennyezetével.⁹³ Egyes épületrészek ideiglenes raktárként szolgáltak.

A Közgyűjtemények Országos Felügyelősége segéllyel támogatta a múzeum életének újrakezdését. Így, bár utólagos jóváhagyással, de támogatták az alagsori helyiségekből a romok eltakarítását.⁹⁴

Ebben az időszakban jó néhány levél a múzeum állapotának igen lerobbant állapotát mutatja be.

A MÚZEUM TÖRTÉNETE 1950-TŐL NAPJAINKIG

A múzeum épülete országos műemléki védelem alá kerül

Az Építésügyi Minisztérium Város- és Falurendezési Osztálya felhívására és irányításával készített városrendezési tanulmányt a Városépítési Tervező Vállalat. Jelen esetben csak a múzeum épületére vonatkozó adatokat emeljük ki a munkából.⁹⁵

Az akkoriban Dísz térnek nevezett téren álló épületet városképi jelentőségűnek tartották. Mint ilyet, fenntartandónak minősítették.⁹⁶

⁸⁹ MNL TML MVI, Novák József levele, 1947. május 19.

⁹⁰ VARGHA 1947, 362.

⁹¹ MÉSZÁROS 1966a, 10–11.

⁹² MÉSZÁROS 1966a, 10–11.

⁹³ MÉSZÁROS 1966a, 11.

⁹⁴ WMMM Tört. gy. 683/87 – 1124/1947., 1947. február 6.

⁹⁵ MÉM MDK Tervtár, ltsz.: 44138, 1–62. oldal.

⁹⁶ MÉM MDK Tervtár, ltsz.: 44138. Szekszárd városképi és műemléki vizsgálata. 1952. Készítette a városépítési tervező vállalat. 1–35. oldal.

11. kép. A múzeum főhomlokzata, 1955

1963-ban a Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága tulajdonában volt az épület (hrs.: 657), ekkor Mártírok tere 26. a címe.

Az épület műemléki védettségének kimondására 1965-ben kerül sor. A jogi aktus száma: 5730/1965. ÉM, jellege: miniszteri döntés. Az épület műemléki törzsszáma: 4076, azonosítója: 8760.

Kiállítások, raktárak, irodák – az épület alakítása a második világháború után

1951-ben került sor a múzeum új állandó kiállításának elkészítésére.⁹⁷ A földszinti folyosón kőtár, három teremben régészeti kiállítás az őskortól a mohácsi vészig, és a Tolna megyei szőlőművelés története, a negyedik helyiségben egy „sárközi szoba” került bemutatásra. Az emeleti folyosón iparművészeti anyag volt. A három középső teremben képtárat rendeztek be a Szépművészeti Múzeum anyagából. 1951 augusztusában nyitották meg ezeket a részeket.⁹⁸

1953-ban iparművészeti raktárat létesítettek az emelet keleti végében lévő 8×10 méter alapterű teremben (E2 helyiség) (4. tábla 2).

1954-ben a földszint déli szárnyán lévő „kisterem” eredeti állapotában történő helyreállítása készült el, régi mennyezet-festésének restaurálása mellett, ezt követően pedig időszaki kiállítások helyszíne lett (F12 helyiség) (4. tábla 1).

1955-ben néprajzi raktárat rendeztek be az emelet vasállványokkal korábban felszerelt különálló termében (déli szárny, E1 helyiség) (4. tábla 2). A múzeum bejárati részét Andrásfalvy Bertalan

⁹⁷ Ezt a kiállítást 1962-ben bontották le. MÉSZÁROS 1966a, 25.

⁹⁸ MÉSZÁROS 1966a, 11.

örökítette meg egy 1955. novemberi Múzeumi Napok idején, egy iskolai csoport érkezése kapcsán (11. kép).⁹⁹

1956-ban lapidáriumi raktár építése történt az alagsor nyugati szárnyrészében.

1962-ben a múzeum új tervezett kiállítása – három terem régészet – a földszinten valósult meg. A folyosón a római kőtár maradt, néhány átalakítással (12. kép). Az emeletre, a folyosóra iparművészeti kiállítást terveztek.¹⁰⁰

1962-ben az emeleti két raktár (iparművészeti és néprajzi kivételével) (E1–E2 helyiségek) (4. tábla 2) a múzeum valamennyi földszinti és emeleti helyiségeinek parkettázása valósult meg.

1963-ra teszi Mészáros Gyula a kiállítási terem felújítását és az esővízcsatorna teljes felújítását.¹⁰¹ A Tolna Megyei Tanács Szekszárd Város Tervtárában maradt fenn 1963. szeptember 3-ai dátummal egy felújítási tervezet, Laták Gyula építész tervező és munkatársai aláírásával.¹⁰²

1963. július 23-án helyszíni szemlét tartottak, amely során összefoglalták a fontos feladatokat. Ezek közül a restaurátor-műhely kialakítását emeljük ki.¹⁰³

„A múzeum épület földszintjén szükségessé vált restauratori műhely kialakítása úgy, hogy a földszinten lévő raktárból kell leválasztani. A leválasztás szélessége 4,5 m és 8,00 hosszú. A műhely előtt kis előteret kell kialakítani, amelyet üvegfal és felette gipszkartonfal választ el a műhely résztől.” Ezt az elválasztást a kivitelezés során sürgősen szükségesnek ítélték.

A múzeum pincéjében 1964-ben elvégzett munkákról nem maradt fenn dokumentáció. A múzeum alagsori átalakításáról a Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltárában egykor archivált anyagok nem maradtak fenn, ezeket leselejtezték.¹⁰⁴

1964. október 25-én nyílt meg az új állandó kiállítás a múzeum felújított termeiben.¹⁰⁵

1965

A múzeumépület teljes külső tatarozása történt (14. kép).¹⁰⁶

1966-ban a nyugati szárny három alagsori helyiségének felújítását végezték el. Ekkor még léteznek az angoloknak az épületen. Hajópadló helyett parketta készült.

12. kép. A múzeum földszinti folyosója nyugat felől, 1964

⁹⁹ WMMM Népr. gy. fotótár, ltsz.: F.216. Andrásfalvy Bertalan felvétele. Ezúton is köszönöm Thuróczy Péter gyűjteménykezelő segítségét, amelyet a kutatás során nyújtott.

¹⁰⁰ WMMM Tört. Gy. – 683/87 – 46/1947. WMMM Tört. Gy. – 870/87 – 374/1962, 1962. november 22.

¹⁰¹ MÉSZÁROS 1966a, 14.

¹⁰² Tolna megyei Tanács, Szekszárd város tervtára Ezúton is köszönöm Herr Teréznek, Szekszárd város főépítésének segítségét.

¹⁰³ Országos Műemlékvédelmi Felügyelőség. 63/632. A műszaki leírás 4, majd 11. oldalán. A múzeum homlokzatán is nem kevés javítani való volt, amelyeket jelen tanulmányban nem részletezünk.

¹⁰⁴ MNL TML 1964-59288. Kiselejtezve a feljegyzések szerint.

¹⁰⁵ MÉSZÁROS 1966a, 26, 34, képek a kiállításról: 25–28.

¹⁰⁶ MÉSZÁROS 1966a, 14.

14. kép. Tatarozzák a múzeumot, 1965

1978

A pince 1982-ben végzett átalakítása során készített műszaki leírásban szerepelt, hogy az épületben 1978-ban alakították ki a központi fűtést.¹⁰⁷ 1978. január 30-én indult a központi fűtés a múzeumban, kisebb-nagyobb nehézségek árán.¹⁰⁸

Az új állandó kiállításhoz a tereket kettéosztották oly módon, hogy a termekben nagy vastraverzek kerültek beépítésre, amelyekre a tablók kerültek.¹⁰⁹

Az 1978. április-májusban készült jelentés a villamos hálózat teljes cseréjéről ír. Ezzel együtt járt a kőműves munkák elvégzése, valamint a mázolás és a festés is.¹¹⁰ Az 1978. május-júniusban készült jelentés alapján a kiállítóterem és az emeleti folyosók festése, mázolása és parketta csiszolása befejeződött. A földszinti folyosó rendbetétele május-júniusban zajlott.

A Tolna Megyei Múzeumi Szervezet 1981. évi május 15.–június 15. közötti tevékenységéről beszámoló irat szerint a múzeumépület nyugati szárnyában irodaátalakítási munkák kezdődtek.¹¹¹ Az intézményt igazgató Vadas Ferenc 1981–1993 között jelentős felújítást végeztetett az épületben.

1982–1983-ban készült a pince korabeli „Látványtára”: kerámia kiállítás, szövés, valamint műhelyek bemutatása.¹¹² Ebben az időszakban, ennek a programnak a megvalósításához az addig gyakran vízjárta pince vízmentesítését meg kellett oldani. Nagy mennyiségű szemetet szállítottak el, majd szigetelésre került sor. Ezután volt lehetséges a pince betonlajzatának kialakítása. Az északi traktusban a központi fűtés kazánháza (P helyiség – 4 tábla 3.), mellette régészeti előkészítőként funkcionált a szintén a déli folyosóra nyíló helyiség.

A pince északi traktusában ekkor az említett kerámia kiállítást láthattuk – a legnyugatibb boltszakasz alatt, a kerámia bemutató mögött régészeti raktár volt. A kerámia résszel szemben, az ajtótól keletre volt az említett szövésbemutató, attól keletre fa szőlőprések, majd a legutolsó részben bádogosműhelyt rendeztek be.

A pince déli folyosóján római és középkori köveket bemutató kőtár volt található.

¹⁰⁷ WMMM Irattár 1982. – X/113. 119/1982. Pincerekonstrukció műszaki leírása. További tatarozásról: 15/1982-25.; 30/1980.

¹⁰⁸ WMMM Irattár 1978. – 80/1978, 1978. február 15.

¹⁰⁹ WMMM Irattár 1977. – 380/1978.

¹¹⁰ WMMM Irattár 1978. – 205/1978, 1978. május 22.

¹¹¹ WMMM Irattár 1981. I. kötet – 40/1981–10.

¹¹² Andrásné Marton Zsuzsa 1986 októberétől dolgozott népművelőként, később múzeumpedagógusként az intézményben. A fenti adatokat az ő személyes közlése alapján foglaltam össze. 2021. november 22. Segítségét ezúton is köszönöm.

Az épület alapjának utólagos külső szigetelésére szintén Vadas Ferenc igazgatóságának idején került sor. Nagy Magdolna¹¹³ elbeszélése alapján tudható a múzeum alapjainak kiásása az épület körül, és a bitumenes szigetelés elkészítése. Minden bizonnyal ez volt a feltétele a pince vízmentesítésének.

1988-ban a múzeum központi épületének külső tatarozási munkáiról készült jelentés, amely a MÉM MDK Tervtárában található.¹¹⁴ Műszaki leírás ismertette a teendőket.

2003–2005-ben az Örökségünk. Tolna megye története című állandó kiállítás megvalósítása történt az épület emeleti részén. Ehhez a pincében alapmegerősítések történtek. Az emeleti négy teremben galériákat építettek a helyiségek déli felén.

ÖSSZEGZÉS

A fentiekből látható, hogy sokféle forrás felkutatásával, majd felhasználásával volt lehetséges a múzeumépület történetének áttekintése. Szerencsére a legkorábbi időszakból fennmaradt tervrajzok, majd fotók, képeslapok, újsághírek és múzeumi működési dokumentumok voltak segítségünkre, hogy egyelőre egy előzetes áttekintést lehessen adni a múzeumépület megszületéséről, az idők folyamán történt jelentősebb átalakítási és tatarozási munkákról.

Ennek a munkának jelen tanulmányban csak részleteit tudtuk bemutatni. A múzeum változásáról fennmaradt dokumentumok alapján még nagyon sok érdekes résztemáról kell részletesen beszélni. Ezek azonban már további munkákban fognak megvalósulni.

¹¹³ 1987. január 1-től tíz éven keresztül volt a múzeum gazdasági munkatársa. 2007–2017-ig a könyvtár gazdasági igazgatója volt, majd tíz évig ismét a múzeum gazdasági vezetője lett. Telefonbeszélgetésünk alapján rögzítettem a fentieket. Segítségét ezúton is köszönöm. Elképzelhető, hogy más forrásból is előkerülnek adatok erről és egyéb, eddig nem teljesen tisztázódott munkákról.

¹¹⁴ MÉM MDK Adattár, ltsz.: 27550.

IRODALOMJEGYZÉK

- BODNÁR 1914 BODNÁR István, *Főtitkári jelentés a Tolnavármegyei Közművelődési egyesület 1913. évi működéséről*. In: Tolnavármegyei Közművelődési Egyesület Évkönyve az 1913. évről. Szerk. Bodnár István. Szekszárd 1914, 109–116.
- Évkönyv 1902 *A Tolnavármegyei Múzeum és Múzeum-Egylet évkönyve 1902. évről*. Szerk. Székely Ferenc – Haugh Béla. Szekszárd 1902.
- FRAKNÓI 1907 FRAKNÓI Vilmos, *Visszatekintés egy évtized munkásságára (1898–1907)*. MKÉ I (1907) 122–137.
- GAÁL 1977 GAÁL Attila, *Tolna vármegye múzeumának megalakulása és közművelődési tevékenysége a század első évtizedeiben*. A szekszárdi Béri Balogh Ádám Múzeum Évkönyve VI–VII (1975–1976) [1977] 3–28.
- GAÁL 2002 GAÁL Zsuzsanna, *Wosinsky Mór Múzeum*. In: Múzsák kertje. A magyar múzeumok születése. A szöveget gond. Holló Szilvia Andrea – Gali Ágnes. Budapest 2002, 186–189.
- GAÁL 2005 GAÁL Attila, *Wosinsky Mór, Tolna Vármegye Museumának megálmodója és létrehozója*. In: Wosinsky Mór „... a jeles pap, a kitűnő férfiú, a nagy tudós...” 1854–1907. Szerk. Gaál Attila. Szekszárd 2005, 7–38.
- Garay naptár 1900 *Tolnavármegye Garay János képes naptára 1901. évre*. Szerk. Székely Ferencz. Szekszárd 1900.
- HAUGH 1902 HAUGH Béla, *A múzeum története*. In: Évkönyv 1902, 5–13.
- HAUGH 1908 HAUGH Béla, *Wosinski Mór életrajza*. Szekszárd 1908.
- Kalauz 1902 *A Tolnavármegyei Múzeum Kalauza*. Összeáll. Haugh Béla. Szekszárd 1902.
- KOVÁCH 1900 KOVÁCH Aladár, *Tolnavármegye museuma*. In: Garay naptár 1900, 88–93.
- KOVÁCH 1906 KOVÁCH Aladár, *Jelentés Tolnavármegye muzeumegyesületének 1905. évi működéséről*. Szekszárd 1906.
- KOVÁCH 1909 KOVÁCH Aladár, *A Tolnamegyei Múzeum néprajzi osztálya*. MKÉ III (1909) 124–131.
- KOVÁCH – WOSINSKY 1905 KOVÁCH Aladár – WOSINSKY Mór, *Tolnavármegye Muzeumbizottságának 1904. évi jelentése*. Szekszárd 1905.
- KOVÁCH – WOSINSKY 1906 KOVÁCH Aladár – WOSINSKY Mór, *Tolnavármegye Muzeumbizottságának 1905. évi jelentése*. Szekszárd 1906.
- MÉSZÁROS 1966a MÉSZÁROS Gyula, *A szekszárdi múzeum hetven éve (1895–1965)*. Szekszárd 1966. (A szekszárdi Balogh Ádám Múzeum Füzetek 5.)
- MÉSZÁROS 1966b MÉSZÁROS Gyula, *Wosinsky Mór és a szekszárdi múzeum*. Szekszárd 1966. (A szekszárdi Balogh Ádám Múzeum Füzetek 6.)
- MIHALIK 1915 MIHALIK József, *Intézményeink és a háború*. MKÉ IX (1915) 1–26.
- MIHALIK 1916 [MIHALIK József,] *A Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelősége hatáskörébe tartozó közgyűjtemények működése és fejlődése az 1915. évben*. MKÉ X (1916) 80–162.
- ÓTÓS 2017 ÓTÓS Miklós, *Wosinsky Mór, a tudós pap*. Szekszárd 2017.

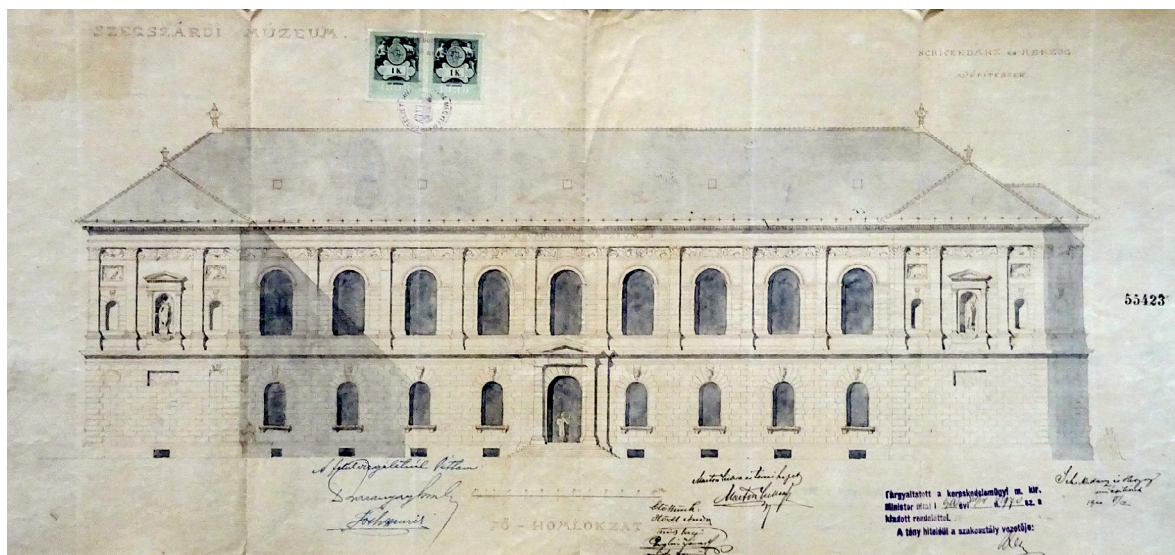
SCHIKEDANZ 1996	GÁBOR Eszter – VERŐ Mária, <i>Schikedanz Albert 1846–1915. Ezredévi emlékművek múltnak és jövőnek. Kiállítás a Szépművészeti Múzeumban 1996. szeptember 19-től december 31-ig.</i> Budapest 1996.
SZABÓ 1995	SZABÓ Géza, <i>Gróf Apponyi Sándor és Wosinsky Mór szekszárdi múzeumalapítása.</i> In: Magyarország és Európa az Apponyi-gyűjtemény tükrében. Emlékezés és kiállítás Apponyi Sándor születésének 150. évfordulója alkalmából. Szerk. W. Salgó Ágnes. Budapest 1995, 81–90.
SZÉKELY 1902	SZÉKELY Ferenc, <i>Tolnavármegyei múzeumegyesület.</i> In: Évkönyv Szekszárd 1902, 57–62.
VARGHA 1946	VARGHA László, <i>Vidéki múzeumainak háborús veszteségei.</i> Ethnographia LVI (1945) [1946] 76–80.
VARGHA 1947	VARGHA László, <i>Vidéki közgyűjtemények háborús károsodásai.</i> Századok 81 (1947) 360–364.
VIZI 2008	VIZI Márta, <i>Dr. Csalogovits József és a Tolnavármegyei Múzeum I. A kezdetek.</i> WMMÉ XXX (2008) 473–550.
VIZI 2009	VIZI Márta, <i>Dr. Csalogovits József és a Tolnavármegyei Múzeum II. 1934–1946.</i> WMMÉ XXXI (2009) 269–356.

RÖVIDÍTÉSEK

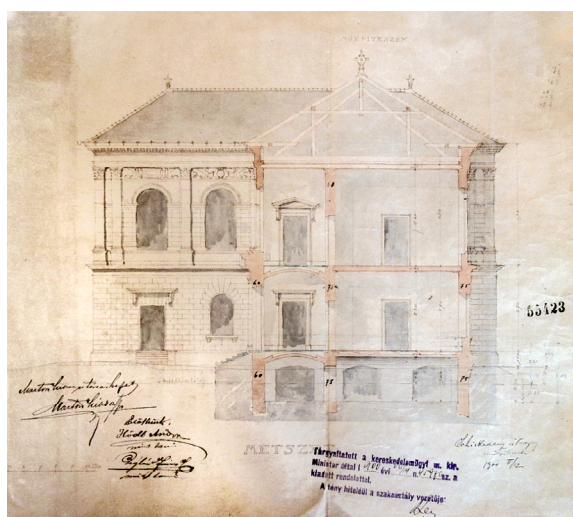
Gy. n.	gyarapodásnapló-szám
MÉM MDK	Magyar Építészeti Múzeum Műemléki Dokumentációs Központ, Budapest
MKÉ	Múzeumi és Könyvtári Értesítő, Budapest
MNL TML ÁÉH	Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára, Államépítészeti Hivatal iratai
MNL TML MVI	Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára, Múzeumi vegyes iratok
WMMÉ	A Wosinsky Mór Múzeum Évkönyve, Szekszárd
WMMM Irattár	Wosinsky Mór Megyei Múzeum, Irattár
WMMM Népr. gy.	Wosinsky Mór Megyei Múzeum, Néprajzi gyűjtemény
WMMM Tört. ad.	Wosinsky Mór Megyei Múzeum, Történeti adattár
WMMM Tört. gy.	Wosinsky Mór Megyei Múzeum, Történeti gyűjtemény
WMMM ÚTGy	Wosinsky Mór Megyei Múzeum, Újkortörténeti gyűjtemény
WMMM ÚT Archív fotó gy.	Wosinsky Mór Megyei Múzeum, Újkortörténeti archív fotó gyűjtemény

KÉPJEGYZÉK

1. kép. A múzeumépület, 2021 (Fotó: Retkes Tamás)
2. kép. A múzeum tervrajza – látványkép (Forrás: Garay naptár 1900, 29)
3. kép. A múzeum tervrajza – látványkép képeslapon (WMMM ÚTGy, ltsz.: 013-01x)
4. kép. A múzeumépület egy 1902-ben feladott képeslapon (WMMM ÚTGy, ltsz.: 1679)
- 4a. kép. A múzeum az átadása idején (Forrás: SCHIKEDANZ 1996, 217. 51. 1. kép)
5. kép. Képeslap a múzeumról, a múzeumőri lakás jelölésével (WMMM ÚTGy, ltsz.: 1580)
6. kép. Az emeleti folyosó (Forrás: KOVÁCH 1909, 126. 3. ábra)
7. kép. A múzeum Wosinsky Mór nevét veszi fel. Ünnepség, 1989 (WMMM Tört. ad., ltsz.: 9494)
8. kép. A múzeum épülete 1907-ben (Fotó: Kovách Aladár) (WMMM Archív fotó gy., ltsz.: 1982.22.1.)
9. kép. A múzeum folyosója kelet felől, 1936 (Fotó: Lengyel László) (WMMM ÚTGy Eredeti fotógyűjtemény, ltsz.: 1984.163.3.)
10. kép. A múzeum földszinti terme, 1936 (WMMM Archív fotó gy., ltsz.: 1984.163.3.)
11. kép. A múzeum főhomlokzata, 1955 (Fotó: Andrásfalvy Bertalan) (WMMM Népr. gy. fotótár, ltsz.: F.216.)
12. kép. A múzeum földszinti folyosója nyugat felől, 1964 (WMMM Archív fotó gy., ltsz.: 1984.158.10.)
13. kép. A múzeum emeleti folyosója az 1970-es években (Fotó: Bakó Jenő) (WMMM Adattári fotógyűjtemény, ltsz.: 9467, II. könyvtár)
14. kép. Tatarozzák a múzeumot, 1965 (Bakó Jenő felvétele) (WMMM Adattári fotógyűjtemény, ltsz.: 9467)

1

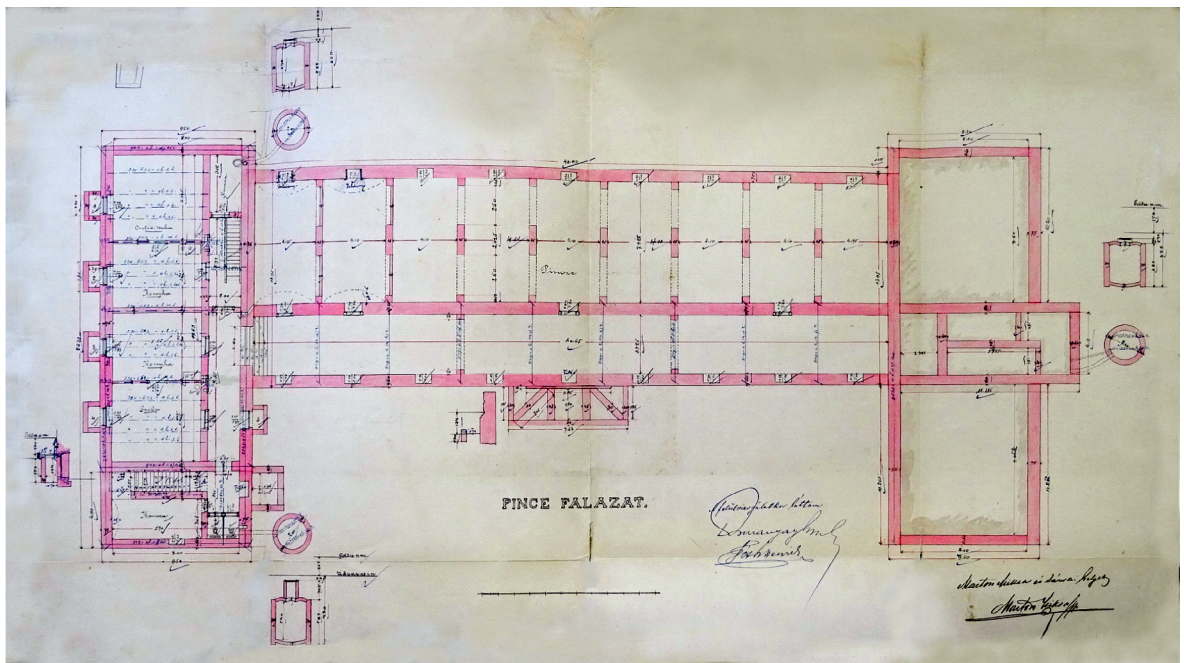

2

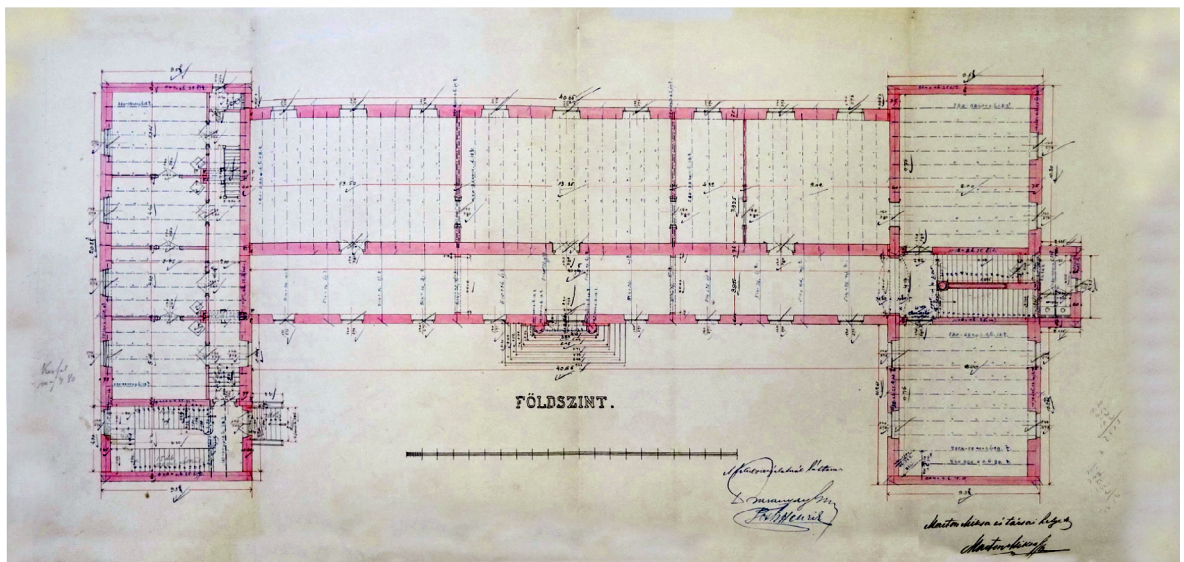

3

1. tábla. A múzeum homlokzatainak látványterve. 1: Déli homlokzat; 2: Nyugati szárny déli homlokzat és metszet; 3: A keleti homlokzat. Schickdanz A. és Herzog F. műépítészek terve (MNL TML MVI)

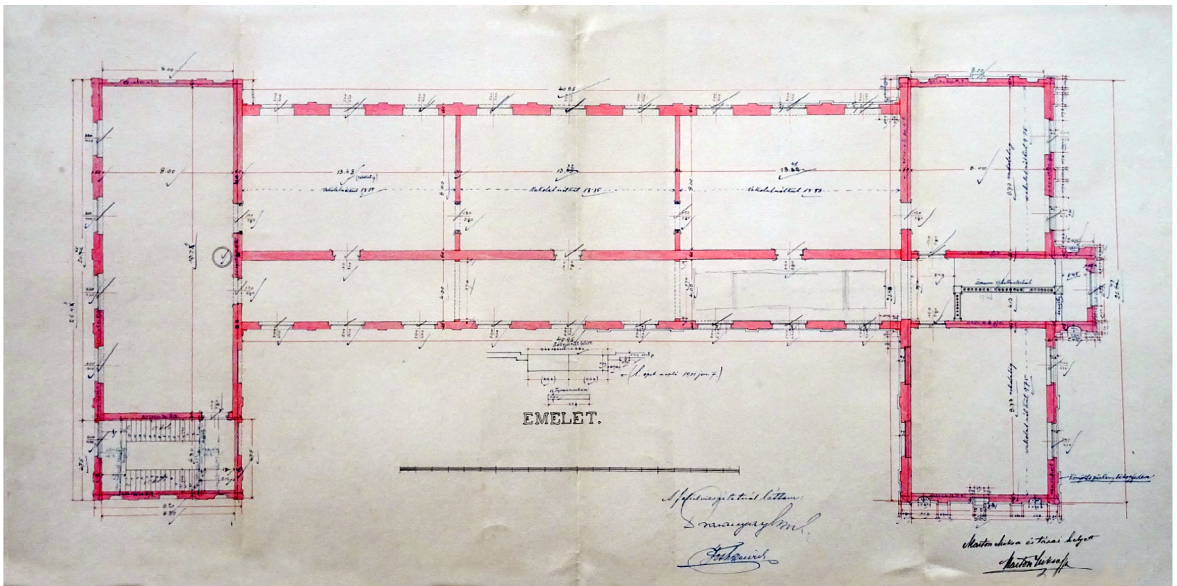

1

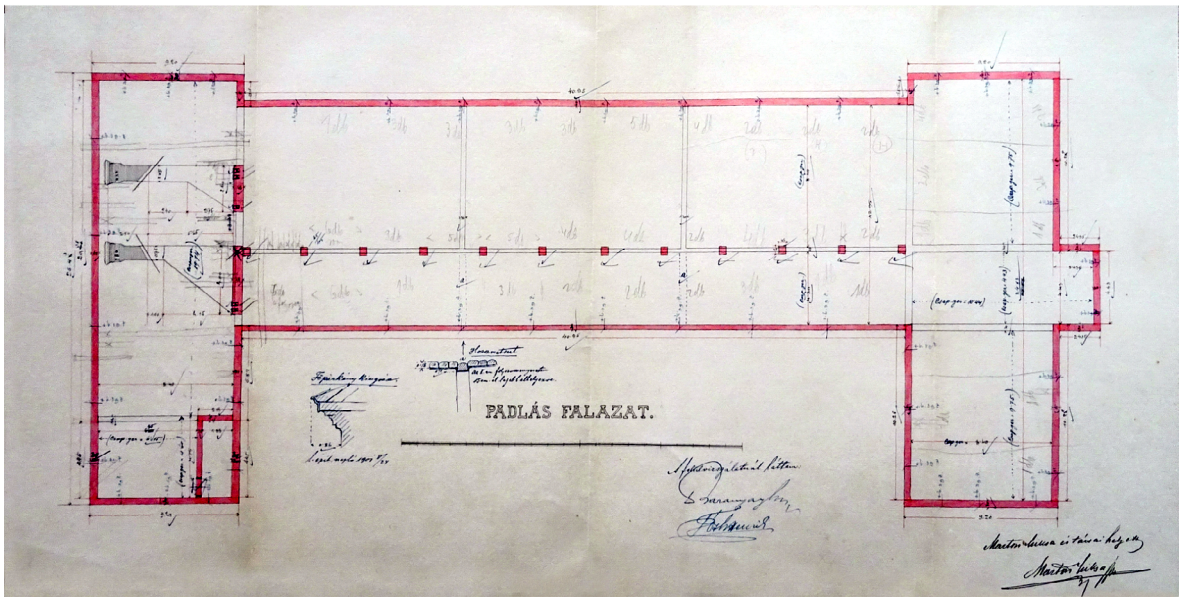

2

2. tábla. A múzeum tervrajzai. 1: A pince alaprajza; 2: A földszint alaprajza.
Schikedanz A. és Herzog F. műépítészek terve (MNL TML MVI)

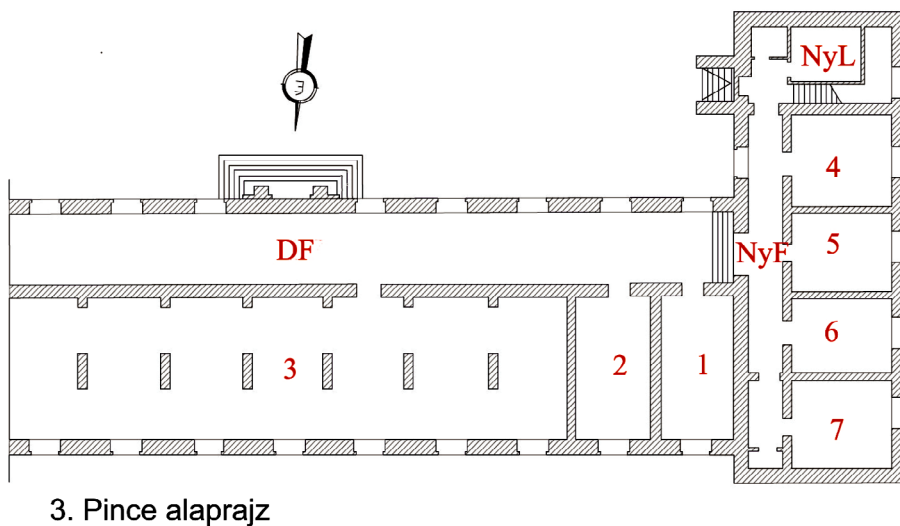
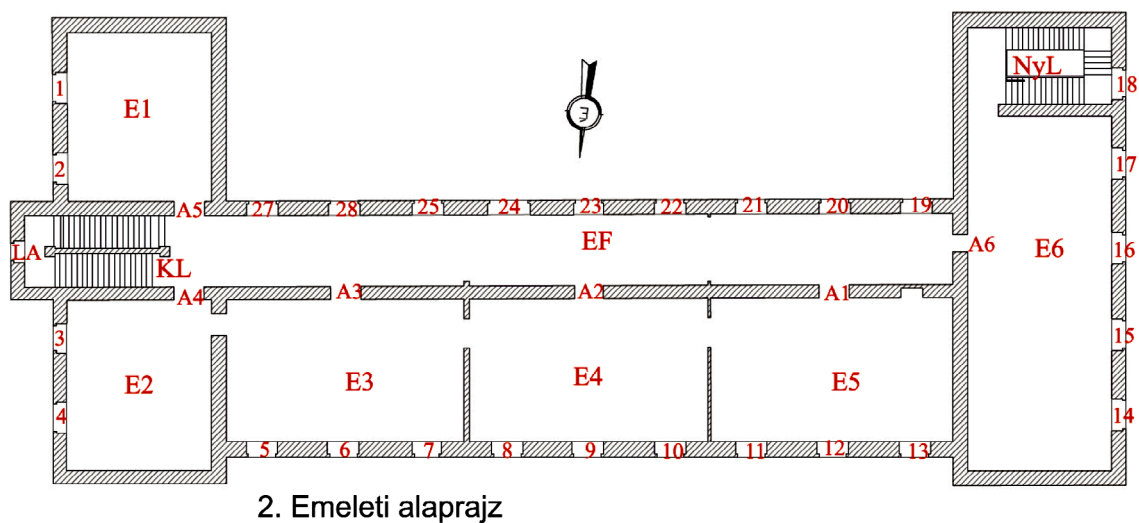
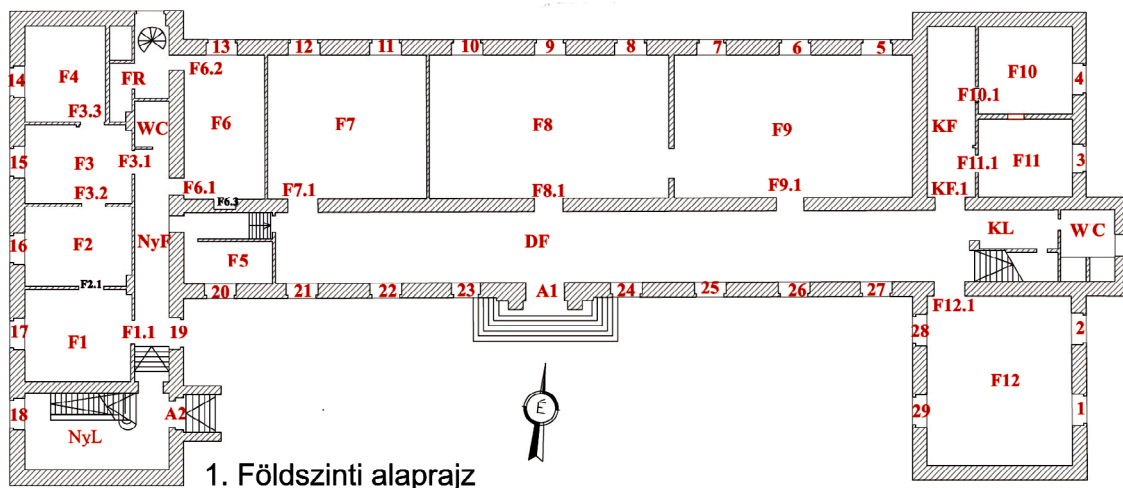

1

2

3. tábla. A múzeum tervrajzai. 1: Az emelet alaprajza; 2: A padlás tervrajza.
Schikédanz A. és Herzog F. műépítészek terve (MNL TML MVI)

4. tábla. A múzeum három szintjének alaprajza a helyiségek számozásával. 1: Földszinti alaprajz; 2: Emeleti alaprajz; 3: Pincealrajz (Rajz: Pájer Tímea – Meridián Mérnöki Iroda Kft.)

SZEGSZARDIMVZEVM

HELYESBÍTETT RAJZ
A f. évi. január 18-iki kelteket ellátott homlokó rajz helyébe.

1 DARAB MELLEK-BEJÁRATI KAPU KÖLTS. VET. 8 S. TETEL

ASZTALOS:

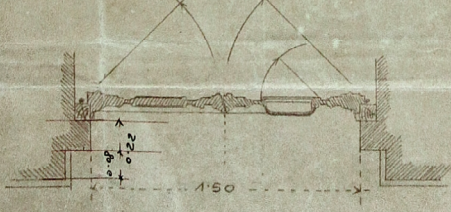
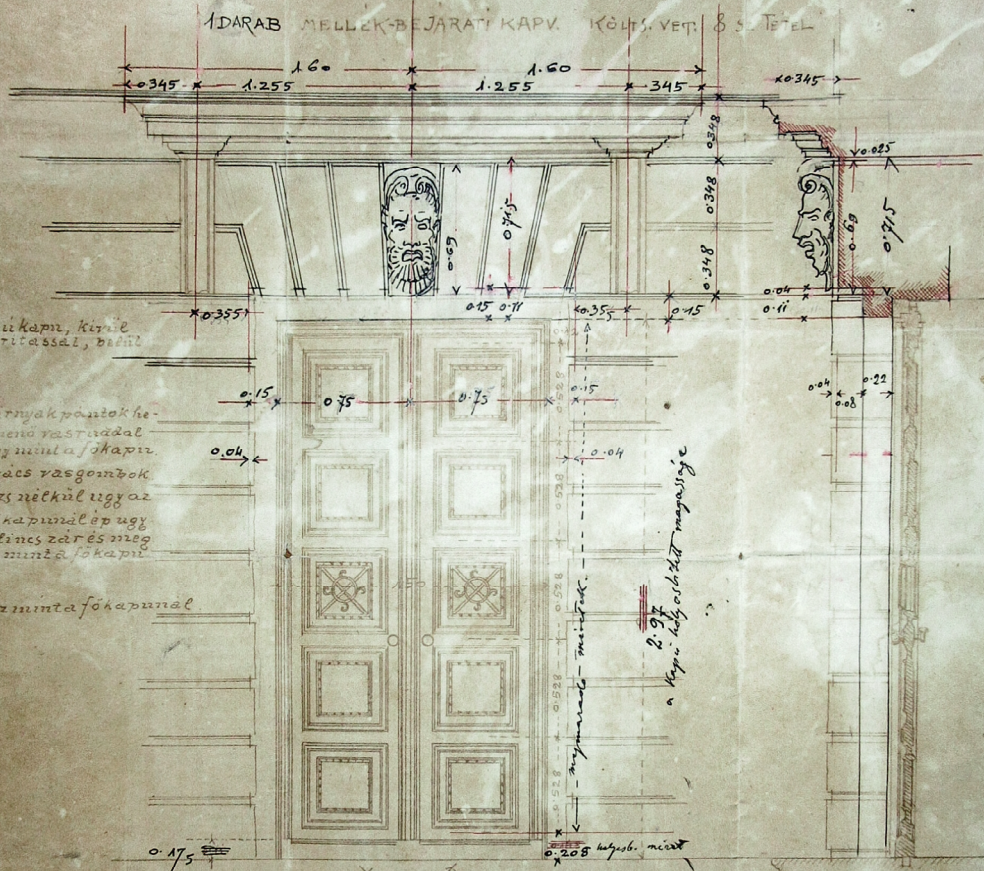
Kétszárnyú kapu, kinnél
tölgyfa borítással, belül
minta.

LAKATOS:

A kapuszárnyak pontos he-
lyét régiesen és vastuval
teljesen úgy mint a f. kapu.
Kinnél korcs vasgombok
hinnél pajzs nélkül ugyan
mint a főkapunál és úgy
a belső kitérés zár és meg-
erősítés mint a f. kapu.

MÁZOLO

ugyanaz mint a főkapunál

Budapest 1901

ARCHITECTURAI I. BERTON
Január 28-án

5. tábla. A nyugati szárny bejárata. Schikedanz A. és Herzog F. műépítészek, 1900 (MNL TML MVI)

SZEGSZARDI MÚZEUM

FŐ-KAPU
KÖLTS. VETÉS 7 TETEL.

Általános:

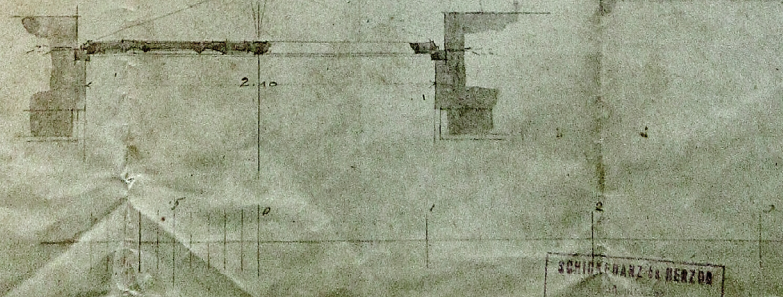
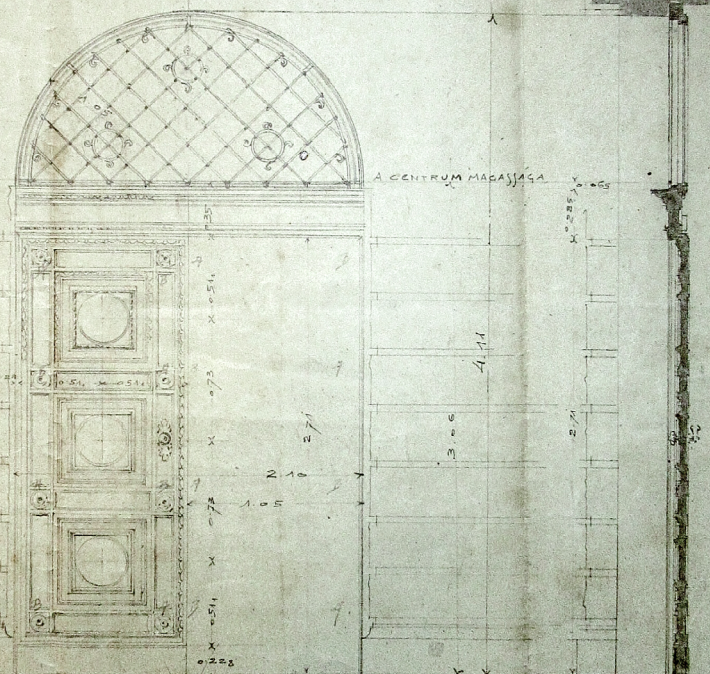
Kétszárnyú Kapu, egyszárnyú felettkörrelvilágítóval. Kívül költségborítás, díszített bagozatok és rozetták az építészrajza ill. Készítendő és bemutatandó mintá után faragva. belül puhafa, rajz és term. nagys. részletek szerint. Kétféle vállhozozással a külső oldalon.

Részletek:

A felülvilágítóban rajz és term. nagys. részlet szerint vedrács. A kapuzárnyak pontos hely végigmenő esztergályoz. vas-niúra vasalva. És utóbbi alatt a köbe becsesz. csapagyhban felül betétegyarmában szalad. Verrhalmakat. Kívül 2 arányos Kovácsvas gomb fűzők a lakat felőli mozgatható Kovácsvas díszpajz, ép úgy belül a Kovácsvas Kibúcs alatt; rajz és term. részlet. A falozat két részben homított, a középső horonyban. A felülvilágító szárny palotókkal és illesztő csapókkal. A tek. kello szárm. falvással beérősítendő.

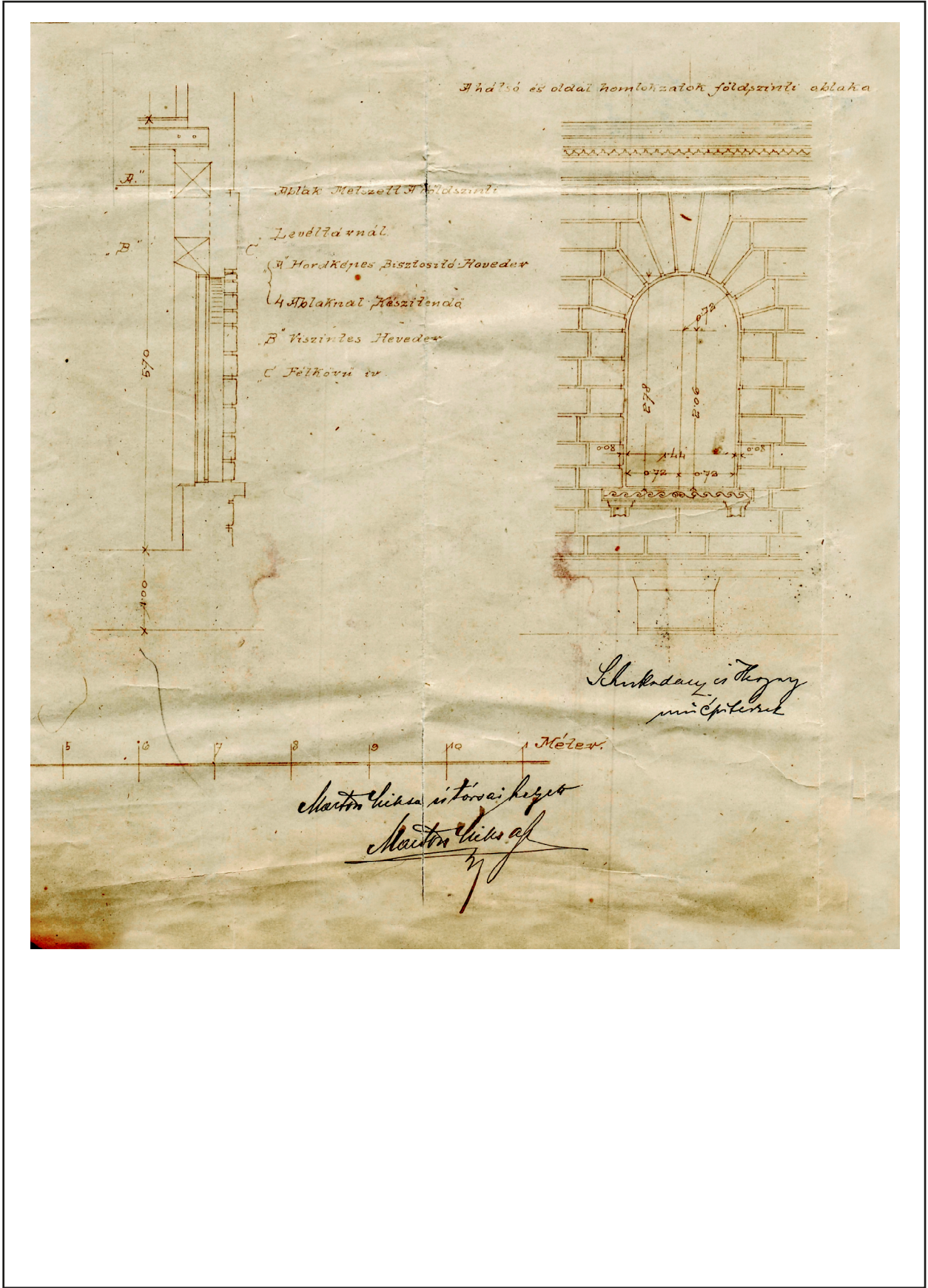
Mázolás:

A költségborítás finom simított. A beérősítendő két ízben belül a többi faloknak meg felelő mázolás. A felülvilágító rácya mázolás. A Kovácsvas díszített részek alapon jelleve egyetve.

SCHIKEDANZ & HERZOG

6. tábla. A múzeum főkapuja. Schikedanz A. és Herzog F. műépítésk, 1900 (MNL TML MVI)

7. tábla. A múzeum északi homlokzatának ablaka, 1900. Schikodanz A. és Herzog F. műépítészek (MNL TML MVI)

Entstehung eines Museumpalasts

Die Geschichte des Gebäudes „Wosinsky Mór Museums“ in Szekszárd

Viele Historiker haben in den vorigen Jahrzehnten über die Geschichte des Museums geschrieben. Das erste Museum der Stadt Szekszárd wurde im Jahre 1899 in acht Säulen des Gymnasiums (heute Garay János Gimnázium) eröffnet.

In dieser Zeit wurde ein Kampf um ein neues Museumgebäude geführt. Im Mitgliedinstitut Komitat Tolna Archiv des Ungarischen Nationalarchivs haben wir die Akten des Museums nochmal studiert. Inzwischen haben wir solche Akten und Dokumente gefunden, die uns ermöglichten, die Baugeschichte, Geschichte des Museumgebäudes und Geschichte des Museums erleuchten.

Die originale Pläne von den Architekten, Albert Schikedanz und Fülöp Ferenc Herzog, die Beschreibung der Bauarbeiten, und noch sämtliche Dokumenten, ermöglichten die Aufbau des Museums zusammenfassen, und dann die verschiedene Überbauten im Laufe der Jahrzehnten erläutern.

Das gegenwärtige Museumgebäude wurde in einem Jahr aufgebaut. (Von August 1900 bis Juli 1901.) Das neue Gebäude bestand aus elf Sälen, noch aus Archiv-, Bibliothek- und Büroräumen, sowie aus einer Dienstwohnung. Das Museum öffnete seine Tore für das Publikum im Jahre 1902.

Im zweiten Weltkrieg wurden dem Museum schwere Schäden zugeführt. Die ganze Einrichtung und viele Gegenständen der Sachsammlungen sind zugrundegegangen. Die erste ständige Ausstellung wurde im Jahre 1951 geöffnet. In dieser Zeit wurde der Innenraum des Museums und im 60-er Jahren das Gebäude auch auserer Seit erneut.

In 70-er, dann 80-er Jahren wurden auch weitere Erneuerungen fortgesetzt. Die Ausstellungen wurden auch neu eingerichtet. Am Anfang des 21. Jahrhunderts wurden im ersten Stock und im Keller ganz neue Ausstellungen gemacht.